

**INSTITUTIONEN FÖR
KULTURVETENSKAPER**

VI GJORDE DET BÄSTA AV SITUATIONEN

En kvalitativ undersökning om studentdagens
ritualiserade kultur under pandemin

Madelen Gunnarsson Bergman & Emilia Toresson

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	Kulturvetenskap
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vt/2022
Handledare:	Andreas Nordin
Examinator:	Kerstin Gunnemark

ABSTRACT

Titel: Vi gjorde det bästa av situationen – En kvalitativ undersökning om studentdagens ritualiserade kultur under pandemin

Författare: Madelen Gunnarsson Bergman och Emilia Toresson

Termin och år: Vårterminen 2022

Institution: Kulturvetenskap

Handledare: Andreas Nordin

Examinator: Kerstin Gunnemark

Nyckelord: Graduation, Student, Ritualized Culture, Covid-19

SAMMANFATTNING: This essay examines the Swedish high school graduation day-tradition, known as “studenten”, and how its ritualized culture has been affected by the global Covid-19 pandemic. By using a qualitative method we have identified the day’s ritualized culture and how this has been adapted during the pandemic. We analyze how the graduation tradition has been adapted in order to maintain the ritual. With perspectives such as Ervin Goffman’s dramaturgical analysis and Pascal Boyer and Pierre Liénard’s normative scripting of actions we contribute with knowledge about why the ritual is practiced during the pandemic. By examining the student-graduation and its spirit as a ritualized cultural act, we can see how the students experienced the situation in relation to the unique situation that it means to be in a pandemic.

TACK.

Vi vill rikta ett stort tack till våra fyra informanter som avvarat tid för att bidra till vår undersökning. Tack till Institutet för språk och folkminnen för att vi fick ta del av ert material från projektet “Skolavslutningar då och nu”; det var till stor hjälp.

Emilia och Madelen

15 Mars, 2022

Emilias studentdag år 2011, på champagne och alkohol-picknick med min “klick” i klassen.

Madelens studentdag år 2018. Här har jag kommit hem från studentflaket; fångad på bild av min storasyster Elin.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning	6
1.1 Introduktion	6
1.2 Bakgrund till val av ämne	6
1.3 Syfte, frågeställningar och avgränsningar	7
1.4 Disposition	7
1.5 Historisk bakgrund	8
1.5.1 Att ta studenten – traditioner och kunskapsprov	8
1.5.2 Covid-19 pandemin	10
1.6 Tidigare forskning	11
1.6.1 Ritualer	11
1.6.2 Pandemi	13
1.7 Teoretiska verktyg	16
1.7.1 Cultural attraction theory	16
1.7.2 Goffman och teateranalogi	18
1.8 Material och metod	20
1.8.1 Metodval	20
1.8.2 Urval	20
1.8.3 Intervjuguider och intervjuer	21
1.8.4 Frågelistor av Institutet för språk och folkminnen	21
1.8.5 Observationer	22
1.8.6 Gubrium & Holstein - Vad och Hur	22
1.9 Etiska hänsynstaganden	23
2. Resultatredovisning	25
2.1 Studentdagens kännetecken och rituella script	25
2.1.1 Champagnefrukost	25
2.1.2 Utspring	26
2.1.3 Studentflak	27
2.1.4 Studentmottagning och studentfest	28
2.1.5 Studentmössa och studentkläder	29
2.1.6 Analys	30
2.2 Realisering av rituellt script	31
2.2.1 Champagnefrukosten	32
2.2.2 Utspringet	33

2.2.3 Studentflaket	36
2.2.4 Studentmottagningen och studentfesten.....	38
2.2.5 Studentmössan och studentkläderna	40
2.2.6 Analys	41
2.3 Upplevelsen av realiserandet.....	41
2.3.1 Utspringet.....	43
2.3.2 Studentflaket	44
2.3.3 Champagnefrukosten, studentmottagningen och studentfesten	45
2.3.4 Analys	45
3. Slutdiskussion	47
3.1 Slutsatser	47
3.2 Vidare forskning.....	48
4. Källor, material och litteraturlista	50
4.1 Otryckta källor	50
4.1.1 Intervjuer.....	50
4.1.2 Frågelistor/frågelistsvar av Institutet för språk och folkminnen	50
4.1.3 Internetkällor.....	50
4.2 Tryckta källor.....	51
4.3 Bilagor.....	54
4.3.1 Bilaga 1. Intervjuguide (Student år 2020).....	54
4.3.2 Bilaga 2. Intervjuguide (Student år 2021).....	57
4.3.3 Bilaga 3. Intervjuguide (Student år 2022).....	60
4.3.4 Bilaga 4. Intervjuguide (Gymnasielärare).....	62

1. INLEDNING

1.1 INTRODUKTION

Studentdagen är en av våra livs stora händelser. Vi minns våra förväntningar på allt från hur studentmössan skulle se ut till hur dagen skulle börja och sluta. Dagen engagerade medstudenter, lärare, nära och kära, allmänheten och så vidare.

Förväntningarna och engagemangen dokumenteras årligen i mediers rapporteringar om studentdagen, exempelvis Karl David Englunds (2019) artikel *Flakgung, glädjetjut och konfetti - så firade studenterna i Västerås* i SVT Nyheter Västmanland. I artikeln kan läsaren se bilder och filmer på glada studenter med studentmössor från dagens utspring, parader och flak med sång, dans och musik inför publik. Studentdagens festliga händelseförlopp tillsammans med deltagares förväntningar och engagemang för tankarna till en ritualiserad kultur.

I januari år 2020 upptäcktes coronaviruset 2019-nCoV i Kina (Folkhälsomyndigheten, u.å.-a). Under våren utförde Folkhälsomyndigheten (2020a) rekommendationer för att förhindra viruset; bland annat att personer som upplever symtom bör stanna hemma, att hålla god handhygien, att upprätthålla distans till andra människor och att avstå från sociala tillställningar samt en extra aktsamhet hos äldre människor. Den tjugooåttonde april publicerade Folkhälsomyndigheten (2020b) även rekommendationer inför årets studentdagar med vilka myndigheten avrådde skolor från stora sammankomster, parader och flak. Myndigheten rekommenderade även anpassade mindre utspring samt att studenters nära och kära, vars antal kunde bli nödvändigt att anpassas, skulle befinna sig på en rymlig plats utomhus för att kunna upprätthålla distans till varandra.

År 2020 kom mediers rapporteringar om studentdagen att handla om anpassningar, exempelvis Minna Korsgrens (2020) artikel *SVT på plats – studentutspring med avstånd* i SVT Nyheter Helsingborg. Studentdagens ritualiserade kultur tycks påverkas av pandemins effekter samtidigt som dagen trots allt ändå realiserar. Frågan är hur den gör det och hur detta realiserande upplevs.

1.2 BAKGRUND TILL VAL AV ÄMNE

Vårt val av ämne grundar sig i en diskussion om hur pandemin har påverkat livsvillkor och livets stora händelser, på så sätt att man har gått miste om förväntade upplevelser, vilket förde

våra tankar vidare till tredjeårseleverna i gymnasiet och deras studentdag. Vi läste medierapporteringar om ämnet och fastnade bland annat för krönikan *Sluta gnäll på studenterna - rädda ritualen* i Dagens samhälle av Daniel Persson (2020). Hans krönika väckte en del tankar och frågor hos oss; föreställningar kring studentdagen, studentdagen som ritual, anpassningar av ritualen och bemötandet mot studenter. Vi blev intresserade av ämnet och ville gå vidare med det i en egen undersökning.

1.3 SYFTE, FRÅGESTÄLLNINGAR OCH AVGRÄNSNINGAR

Syftet med uppsatsen är att förstå hur pandemins effekter påverkar studentdagens ritualiserade kultur. Med undersökningen vill vi bidra med kunskap om varför ritualen utövas under pandemin. Genom att undersöka studentexamen och dess andemening som ritualiserad kulturell handling kan vi se hur studenterna agerar i relation till deras upplevda situation under det unika världsläget som det innebär att vara i en pandemi.

Våra frågeställningar lyder som följer:

- Vad kännetecknar studentdagens ritualiserade kultur?
- Hur realiseras studentdagens ritualiserade kultur under pandemin?
- Hur upplevs detta realiserande under pandemin?

Under uppsatsarbetet valde vi att avgränsa oss och fokusera på de tre studentkullarna som tagit och tar studenten under den rådande pandemin Covid-19, 2020, 2021 och slutligen 2022. Jämförande gentemot tidigare studentår har möjliggjorts tack vare material från Institutet för Språk och Folkminnen (avsnitt 1.8.4 Frågelistor av Institutet för språk och folkminnen).

1.4 DISPOSITION

Uppsatsen är huvudsakligen indelad i tre övergripande avsnitt. I det första inledande avsnittet presenteras undersökningens ämne, syfte och frågeställningar, ämnets historiska bakgrund, teori, tidigare forskning och metoder för framtagandet samt analyserandet av material. I det andra avsnittet presenteras och analyseras materialet i tre underavsnitt vars indelning utgår ifrån undersökningens frågeställningar. Materialet analyseras kontinuerligt utifrån teorin. I det tredje och avslutande avsnittet sammanfattas och diskuteras resultatet av undersökningen i

relation till syfte, teori och tidigare samt vidare forskning.

1.5 HISTORISK BAKGRUND

1.5.1 ATT TA STUDENTEN – TRADITIONER OCH KUNSKAPSPROV

Statsvetarprofessorn Olof Petersson skriver om studentexamen ur ett historiskt perspektiv i boken *Studentexamen* (2010, s. 70, 75). "Att ta studenten" är idag synonymt med den dagen som man avslutar sina gymnasiestudier, en dag som firas med pompa, ståt och festligheter med studiekamrater och familj, men formen av firande inbjuder även allmänheten att delta i delar av firandet. Högtidlighållandet av studenten sträcker sig numera över hela det tredje gymnasieåret och innefattar många evenemang kopplade till milstolpar vilket skapar en distinktion mellan sista året i gymnasiet och andra skolavslutningar.

Betydelsen av studentdagen kopplas historiskt samman med studentexamen som kunskapsprövning och förberedande steg inför högre studier, som sträcker sig tillbaka till 1600-talet i Sverige. Sedan dess har examensformen både omformats och utvecklats. Till en början avlades en enda examen i form av ett antagningsprov av att de unga män som fick möjlighet att studera vid universiteten, för att visa på sina kunskaper med förhoppning att bli godkända. I mitten av seklet, bestämdes emellertid att två examen skulle avläggas för att få tillträde till universiteten; en examen för gymnasiet och en inträdesexamen för universitet (Petersson 2010, s. 11). Mer formella krav och kriterier för inträde till högre utbildning antogs under 1800-talet när universiteten ställde högre krav på inträdesprovet som också var studentexamen. Under 1860-talet gjordes detta om från ett inträdesprov vid universitetet till en avgångsexamen från gymnasiet (Petersson 2010, s. 12). 1878 fick studentexamen en ny beteckning som mogenhetsexamen som syftade på utveckling inte bara kunskapsmässigt utan också personligt. Det blev emellertid en kortvarig historia och 1905 återtog beteckningen studentexamen (Petersson 2010, s. 14). Det tog närmare 100 år innan studentexamen som examinationsform avskaffades för att ge plats åt en moderniserad gymnasieform "för alla" 1968 (Petersson 2010, s. 77, 80-81). Förslaget att avskaffa studentexamen togs upp 1963 och trädde i kraft 1964. Istället för en examen avslutades studierna med ett slutprov och elevernas kunskap skulle testas kontinuerligt över studietiden (Petersson 2010, s. 84-85). Enligt Skollagen (SFS 2010:800) 16 kap. 26-28 § avläggs idag kontinuerliga kunskapsprov under gymnasietiden; för att nå en gymnasieexamen inom en yrkes- respektive högskoleförberedande gymnasieutbildning, vilken omfattar 2500 poäng, krävs minst 2250

godkända gymnasiepoäng för att få grundläggande behörighet till högre utbildningar.

Att studera har historiskt sett inte varit möjligt för alla, i synnerhet vid högre institutioner och läroverk. Därmed har studier inneburit ett visst privilegium och prestige, för kvinnor i synnerhet som inte fick gå på svenska universitet förrän 1870, då som privatister (Petersson 2010, s. 13). Historiskt är studentexamen därför en viktig milstolpe i livet för de som fick möjligheten att fullfölja sina studier, som skulle firas med pompa och ståt när examen uppnåtts, med baler och sociala tillställningar (Petersson 2010 s. 70). Men studenten har ända sedan medeltiden, både som avslutning och som individuell roll, varit omgärdad av riter. Vid Uppsala universitet genomgick de blivande studenterna en ceremoniell initieringsrit där de kläddes i djurdräkter som avlägsnades med olika verktyg av de andra studenterna, varpå den nyblivna studenten fick vin hållt över huvudet och salt lagt på tungan; en symbolisk rening varpå studenterna kunde upptas i gemenskapen vid universitetet. Denna symboliska ceremoni kallades för ”deposition” och följdes av berusning där de nya studenterna invigdes i studentgemenskapen, vilka lade grunden för vad som senare kom att bli studentnationer (Petersson 2010, s. 69).

Mer samtida seder och riter kring studentfirandet diskuteras av Åke Daun (1981), som i sin text *Studentexamensseder - om upplevelsers handlingsuttryck* i tidskriften RIG årgång 64, ser på högtidens seder som en följd av studentens historiskt offentliga karaktär och som ett offentligt uttryck för firandet av en lyckad examen. Sedan 1800-talet har studentfirandet varit ett offentligt skådespel, som mötts av blandade känslor från ”de andra” som agerar åskådare till studentspektaklet. Daun pekar på den oro som studenterna kände inför att eventuellt misslyckas med sin gymnasieexamen och på så vis inte nå godkända betyg som ett viktigt steg i att komma vidare i yrkeslivet och till högre utbildningsmöjligheter (Daun 1981, s. 8). Även studenternas examensresultat blev en offentlig angelägenhet där studenternas prestationer publicerades i tidningar och att studenterna tågade genom städerna var en del av offentliggörandet av deras firande till allmänhetens beskådning (Daun 1981, s. 8).

Idag, när betygskraven för att uppnå examen och på så vis också få ta studenten är borttaget, förknippas studenten alltmer med det ceremoniella firandet av studentdagen och milstolpar som firas under det tredje året i gymnasiet fram till studentdagen. Vad som består är även traditioner och rekvisita som traderats vidare och moderniserats med tiden (Petersson 2010, s. 69); studentmössan, korteger och offentliga spektakel, studentbaler, fest, alkohol och studentsånger. Studentmössan som symbol för examen och avslutade studier härstammar från mitten av 1800-talet. Då förknippades den med studenter vid högre lärosäten och den

sammansvetsade studentkår-kulturen för att visa på distinktion, medan den idag förknippas mer med den stereotypa, vita klädkod som bärs av gymnasiestudenter (Petersson 2010, s. 72-73). Mössan fick sedan stanna kvar som en viktig symbolisk attiralj efter det att studentexamen avskaffades 1968 (Daun 1981, s. 7). Även traditionen att skriva interna skämt och lustigheter på mössor och studentflak har återgetts i Dauns text; en kvinna berättade om sin studentexamen 1963, där hennes manliga klasskamrater hade klistrat svarta bokstäver av galon på ryggen på sina kläder, där de skojade om sig själva som "fångar" vid sin skola och sina födelsenummer som fångnummer (Daun 1981, s. 9).

1.5.2 COVID-19 PANDEMIN

I december 2019 nåddes Folkhälsomyndigheten av informationen om spridningen av ett okänt virus som orsakar lunginflammation i staden Wuhan i Kina. Det var starten på spridningen av viruset som i januari 2020 fick namnet 2019-nCoV. Den 30 januari 2020 klassade World Health Organisation (WHO) viruset som internationellt farlig för allmänheten och den 31 januari, bekräftades det första fallet av det nya coronaviruset Covid-19 i Sverige. Den 11 Mars klassade WHO Covid-19 som en pandemi (Folkhälsomyndigheten, u.å.-b); ett begrepp använt för sjukdomar som sprids och ger konsekvenser globalt över nationsgränser (Nationalencyklopedin, u.å.).

Sedan mars 2020 har samhället påverkats av en rad restriktioner som inverkat på det dagliga livet för att förhindra smittspridning, inte bara i Sverige utan också globalt. Över 5 miljoner människor har avlidit i sviterna av Covid-19 och närmare 370 miljoner människor har insjuknat enligt WHO:s statistik den 1 februari 2022 (World Health Organisation, 2022). Sjukvården har varit hårt belastad, anpassningar har gjorts för att människor ska kunna arbeta och gå i skolan, nöjes-, krog- och restaurangbranschen har varit hårt ansatt och högtider och ceremoniella tillställningar såsom bröllop och begravningar har antingen fått skjutas upp, ställas in eller anpassas för att kunna genomföras på ett säkert sätt. Att tillställningar som skolavslutningar och då särskilt studentexamen påverkas är därför inte konstigt. De restriktioner som berört studentexamen specifikt har varit dom gällande allmänna sammankomster och offentliga tillställningar för att förhindra smittspridning (Folkhälsomyndigheten, 2020b). För en ceremoni som studentexamen som innefattar stora firanden med mycket människor och festligheter var detta ett tungt besked att få. Folkhälsomyndigheten rekommenderade studenterna att avstå från såväl större utspring som

flakåkning och studentmottagningar (Folkhälsomyndigheten, u.å.-a). Folkhälsomyndighetens rekommendationer gällande studenten möttes av besvikelse och protester från de blivande studenterna, men också av en känsla av att gå miste om en stor dag i livet. Studentexamen i juni 2020 blev en allt annat än normal tillställning som många studenter kände besvikelse inför att gå miste om.

Trots att det första vaccinet mot Covid-19 godkändes dagar innan jul 2020 stod nästa kull blivande studenter inför ännu ett begränsat studentfirande sommaren 2021 till följd av pandemin; ett begränsat antal närvarande vid utspring och firande, ytterligare förbud mot studentflak och maxantalet för privata sammankomster låg kvar på 8 personer (Folkhälsomyndigheten, u.å.-a). Hösten 2021 började en ny kull sitt tredje år på gymnasiet, samtidigt som Folkhälsomyndigheten spådde fortsatt spridning av Covid-19 under hösten och vintern. I november 2021 upptäcktes ytterligare en mutation av viruset SARS-CoV-2, kallad omikron (Folkhälsomyndigheten, u.å.-a); mutationer av viruset hade uppmärksammats sedan december 2020 och Folkhälsomyndigheten spådde att smittspridningen skulle nå sin topp i slutet av januari 2022 och fortsatte rekommendera alla att vaccinera sig.

Den 3 mars meddelade regeringen att pandemilagen ska upphävas efter den 31 mars 2022 (Regeringskansliet, 2022).

1.6 TIDIGARE FORSKNING

Undersökningen rör flera olika forskningsfält som bland annat etnologi, sociologi och antropologi. Ett betydelsefullt verk för undersökningen är Barbro Kleins (1995) etnologiska antologi *Gatan är vår! Ritualer på offentliga platser*. Undersökningen rör även tidigare forskning om pandemins effekter på sociala och offentliga kontexter där rituella och ceremoniella handlingar utförs.

1.6.1 RITUALER

Klein (1995, s. 9) förklarar att olika former av festliga ritualer som mestadels utspelar sig på offentliga platser i Stockholm undersöks i antologin *Gatan är vår! Ritualer på offentliga platser*. Enligt Klein utförs ritualerna utifrån handlingsmönster som delvis uppfattas vara historiskt framförhandlade och delvis uppfattas vara under utveckling. Hon förklarar att författarna intresserar sig för betydelsen av hur människor ordnar tillvaron med ritualer.

Kleins kännetecken hos ritualer

Klein (1995, s. 10-11) redogör för hur ritual som begrepp används i antologin. Hon förklarar att begreppet tidigare har använts till att benämna religiösa bestämda ageranden med omvandlade egenskaper för både människan och omgivningen samt att antropologin under lång tid har intresserat sig för ritualer i metafysiska sammanhang. Enligt Klein utvecklades däremot ritualbegreppet under senare delen av 1900-talet med bland annat Sally Falk Moores och Barbara Myerhoffs¹ "secular ritual" som vidgade begreppet till sammanhang bortom de metafysiska. Enligt Klein är detta en förutsättning för hur begreppet används i antologin.

Klein (1995, s. 14-20) utgår ifrån Moores och Myerhoffs kännetecken hos ritualer när hon själv redogör för kännetecken hos de ritualer som utspelar sig på offentliga platser. Enligt Klein kännetecknas ritualerna av återkommande aspekter, starter och avslut eller tydliga delmoment, rolltagare inför publik samt olika former av uttryck som kan vara koordinerade och som dessutom kan skapa vad Klein (1995, s. 17) kallar "stämning". Hon förklarar även att en betydelsefull del hos ritualer är uppträdanden; medverkande vill visa upp och representera sig inför publik. Enligt Klein kännetecknas ritualerna även av att de utgörs av bestämda förlopp; bland annat innefattar ritualer ofta "symboliska resor" (1995, s. 19) som däremot inte behöver vara förutbestämda, vilket hon exemplifierar med studenternas resa hem under studentdagen. Klein förklarar att ritualerna även utgörs av olika "paradoxala" (1995, s. 19) omständigheter och sociala uttryck. Hon förklarar även att ett generellt kännetecken hos ritualer är att de relaterar till varandra.

Vår undersökning intresserar sig för studentdagens ritualiserade kultur och utgår därför ifrån samma förutsättning som Kleins (1995) ritualer på offentliga platser; ett ritualbegrepp som tillämpas bortom metafysiska sammanhang. Nedan följer två exempel ur Kleins (1995) antologi som ytterligare specificerar kontexten för ämnet i vår undersökning.

Socialdemokraternas första maj

En av författarna till Kleins (1995) antologi är etnologen Jonas Engman. Engman (1995, s. 70, 101-103) har författat *Socialdemokratisk första maj i Stockholm. Att fira politisk tillhörighet* och undersöker hur demonstrationer till formen består av flera skilda rituella uttryck samt demonstranternas uttryck för symboler och gemenskap. Han konstaterar att majtåget består av rituella uttryck som relaterar till varandra, vilket han exemplifierar med hur SSU:s uttryck uppfattas som just "karnevaliska" (Engman 1995, s. 101) i relation till tågets övergripande

¹ Refererade/citerade i Klein 1995, s. 11

striktet. Han konstaterar även att tåget och dess förlopp omvandlar enskilda personer till socialdemokrater och en större gemenskap.

Vår undersökning är intresserad av kännetecken hos studentdagens ritualiserade kultur, därav relevant att nämna Engmans (1995) undersökning om en liknande ritual hos vilken han har identifierat skilda rituella uttryck samt uttryck för symboler och gemenskap.

Sjuttonde maj-firanden

Andra författaren i Kleins (1995) antologi är etnologen Barbro Blehr. Blehr (1995, s. 107-111, 115-117) är författaren till "*...øg foler intenst et eller annet*" - 17 maj i Stockholm ur en deltagares perspektiv. Hon problematiserar deltagande observation som metod och undersöker dagens delmoment samt höjdpunkter för "deltagande" som "engagemang" (Blehr 1995, s. 109), vilket definieras som emotionellt, platsbaserat och klädmässigt. Hon tar fasta på de händelser som utförs inför publik och identifierar kännetecken hos paradtåget till Skansen och det efterföljande händelseförloppet. Blehr konstaterar att höjdpunkterna för dagen är paradtåget, Seglora kyrkan och Sollidenscenen.

Som tidigare nämnt är vår undersökning intresserad av kännetecken hos studentdagens ritualiserade kultur. Blehrs (1995) undersökning är ännu ett exempel som intresserar sig för en rituals kännetecken, vilket dessutom diskuterar ritualens deltagande och engagemang.

Karl XII och den trettonde november

Tredje författaren till Kleins (1995) antologi *Gatan är vår! Ritualer på offentliga platser* är etnologen Anna Lundström. Lundström (1995, s. 134-135) har författat "*Vi äger gatorna i kväll!*" Om hyllandet av Karl XII i Stockholm den 30 november 1991. Hon förklarar att artikeln fokuserar mer på skildringen av firandet än på utförandet av det. Hon undersöker hur informanterna relaterar deras uppfattningar av firandet till både andra kontexter och medverkandes uppfattningar av firandet.

Vår undersökning är precis som Lundström (1995) intresserad av skildringen av ritualen och hur ritualen relateras på olika vis.

1.6.2 PANDEMI

Pandemins vardag

I tidskriften Sociologisk Forskning med temat Covid-19-pandemin och samhället undersöks

pandemins effekter på samhället och olika samhällsgrupper (Sohl & Wennerhag 2021, s. 3). En av tidskriftens artiklar är *“Bara framtiden kan visa om vi gör det här rätt” - Att göra vardag av den svenska strategin* av sociologen Linda Kvarnlöf. Kvarnlöf (2021, s. 134) undersöker hur människor i deras vardag förhåller sig till Sveriges hantering av pandemin, vilket hon menar genomsyras av “osäkerheter” gällande vad hanteringen faktiskt betyder och förutsätter av oss samt omständigheternas varaktighet och effekter. Kvarnlöf (2021, s. 148) konstaterar att informanterna i undersökningen har förtroende för hanteringen av pandemin, men upplever problem med hur den ska tillämpas i deras vardag. Dessutom konstaterar hon att undersökningen även visar på att just denna typ av kunskap inte har underbyggt hanteringen av pandemin.

Vår undersökning intresserar sig för hur pandemin påverkar studentdagens ritualiserade kultur. Kvarnlöfs (2021) artikel är ett exempel på hur människor förhåller sig till Sveriges hantering av pandemin i vardagen, till skillnad från Kvarnlöfs (2021) artikel är vår undersökning ett exempel på hur pandemin påverkar en av livets stora händelser - studentdagen.

Pandemins extremer

En annan artikel i Sohl och Wennerhags (2021) tidskrift är *Avsked i coronatider - Att ta farväl av döende nära anhöriga i tider av restriktioner* av sociologerna Cathrin Wasshede och Sofia Björk. Wasshede och Björk (2021, s. 154) undersöker, vad de väljer att benämna som, “normer” och “föreställningar” om farväl och hur informanterna i undersökningen går tillväga i deras emotionella bearbetning för de farväl som inte följer dessa normer och föreställningar. De använder Randall Collins² “interaktionsritualer” som teori i deras analys. Wasshede och Björk (2021, s. 169-170) konstaterar bland annat att informanterna ger uttryck för att det är viktigt att vara fysiskt närvarande vid dessa avslut; nära och kära som samlas eller enskilda farväl. De konstaterar även att de som kunde vara fysiskt närvarande upplevde känslor som i generella termer skulle kunna beskrivas som lycka, medan de som inte kunde närvara upplevde betungande känslor.

Som tidigare nämnt intresserar sig vår undersökningen för hur pandemin påverkar studentdagens ritualiserade kultur, men också vad som kännetecknar studentdagens ritualiserade kultur, hur ritualen realiserar samt hur detta realiserande upplevs. Därför är det relevant att nämna Wasshedes och Björks (2021) artikel som intresserar sig för liknande

² Referad/citerad i Wasshede & Björk 2021, s. 155

frågor i ett annat sammanhang.

Dödsritualer

Inayat Ali (2021), från avdelningen i social- och kulturantropologi vid University of Vienna i Österrike, har författat *From Normal to Viral Body: Death Rituals During Ordinary and Extraordinary Covidian Times in Pakistan* i *Frontiers in Sociology*. Ali (2021, s. 2, 5-6) redogör för dödsritualer innan och under Covid-19 samt för en kulturellt riktig död i relation till regeringens riktlinjer för hanteringen av sjuka avlidna. Han förklarar att kropparna tenderar att bli politiska, regeringen har påverkat det praktiska utövandet av ritualerna och har på så vis tagit sig an kropparna. Enligt Ali har sörjande påverkats negativt av regeringens riktlinjer på grund av att deras sorgprocess avviker från kulturens ritualer.

Vår undersökning intresserar sig för hur studentdagens ritualiserade kultur påverkas av och realiseras under pandemin. Artikeln av Ali (2021) är ett intressant exempel på en undersökning som intresserar sig för liknande frågor, men i ett annat sammanhang.

Religiösa ritualer

I tidskriften *Psychological Trauma* skriver Rivi Frei-Landau (2020) "*When the Going Gets Tough, the Tough Get – Creative*": *Israeli Jewish Religious Leaders Find Religiously Innovative Ways to Preserve Community Members' Sense of Belonging and Resilience During the COVID-19 Pandemic*. Frei-Landau (2020, s. 258) förklarar att pandemin och restriktioner har påverkat religiösa praktiker i Israel, vilket hon beskriver som problematiskt för den judiska befolkningens psykiska hälsa. I artikeln vill Frei-Landau redogöra för hur religiösa ledare har hanterat situationen i att anpassa ritualerna. Hon beskriver anpassningarna som betydelsefulla eftersom de bidrar till gemenskap, men också för att religion är meningsskapande och är det framförallt i påfrestande situationer.

Som tidigare nämnt intresserar sig vår undersökning för hur studentdagens ritualiserade kultur påverkas av och realiseras under pandemin. Likt artikeln av Ali (2021) är artikeln av Frei-Landau (2020) ett ytterligare exempel på en undersökning som intresserar sig för liknande frågor, men i ett annat sammanhang än vår undersökning.

Examensceremonier

Artikeln *Easier Said Than Done: Behavioral Conflicts in Following Social-Distancing Recommendations for Influenza Prevention* i *Public Health Reports* av Lynn T. Kozlowski

m.fl. (2010, s. 790) lyfter betydelsen av att rekommendationer under en pandemi bör ta fasta på motstridigheter i människors förväntade handlingar, vilket de exemplifierar med en examensceremoni vid the University at Buffalo år 2009 då ceremonins handskakningsmoment bestämdes bli upp till var och en av studenterna att välja att genomföra. T. Kozlowski m.fl. förklarar att alla studenter utförde handskakningsmomentet, vilket de väljer att tolka som att det trots allt inte var en valmöjlighet hos studenterna. De förklarar att människor handlar utifrån vad sammanhang signalerar och att detta sammanhang är en form av ritual som innebär en betydelsefull förändring för studenterna, i vilket handskakningsmomentet är del av utförandet. T. Kozlowski m.fl. lyfter även ritualens innebörd som betydelsefull förändring för föräldrarna, för vilka händelsen kan vara ett uttryck för att deras barn börjar klara sig själva.

Vår undersökning undersöker studentdagens ritualiserade kultur. Artikeln av T. Kozlowski m.fl. (2010) är ett liknande exempel som utgår ifrån examensceremonin som en ritual, vilken problematiserar ritualen under en tidigare pandemi. Vi är däremot inte intresserade av att bidra med kunskap till ett framtagande av framtida rekommendationer, utan vi vill snarare förstå hur realiserandet av den ritualiserade kulturen upplevs för studenterna och därför bidra med kunskap om varför ritualen utövas under pandemin.

1.7 TEORETISKA VERKTYG

Undersökningen utgår ifrån två olika teoretiska verktyg som båda hjälper oss att förstå hur pandemin påverkar studentdagens ritualiserade kultur, eftersom de gör det möjligt för oss att redogöra för och analysera kännetecknen hos ritualen, hur den realiseras under pandemin samt hur detta realiserande upplevs.

1.7.1 CULTURAL ATTRACTION THEORY

Det första teoretiska verktyget är Cultural attraction theory (CAT)³. Enligt Thom Scott-Philips m.fl. (2018, s. 162, 164) förklarar CAT kulturella fenomen som produkter av långa processer av interaktioner. De redogör för viktiga begrepp för teorin och förklarar att kognitiva mekanismer i kommunikation producerar "cultural chains" av mentala tillstånd som genererar publika representationer och så vidare, exempelvis kunskap respektive beteende. Enligt Scott-

³ Teorin är framtagen av samhälls- och kognitionsvetaren Dan Sperber, som även har författat antropologiska verk. https://www.edge.org/memberbio/dan_sperber Hämtad 2022-02-27

Philips m.fl. uppstår likheter i processen som i sig bidrar till en oftare förekomst av liknande företeelser och representationer, det vill säga “cultural stability”. Vidare förklarar de att CAT talar om “cultural attraction” för de processer då företeelser väljs framför andra utifrån både psykologiska och fysiska “factors of attraction”. Enligt Scott-Philips m.fl. kallar CAT det som ur dessa processer förekommer oftare för “cultural attractor” och förklarar kultur som både psykologiska och publika representationer som produkter av kedjeprocesserna; en företeelse i dessa processer är ett “cultural token”, exempelvis en ritual.

Scott-Philips m.fl. (2018, s. 164-165) förklarar att sådana företeelser ofta har variationer emellan sig, men som samtidigt kan uppfattas vara versioner av ett kulturellt fenomen. De menar att detta kulturella fenomen i så fall är en “attractor”, vilken inte är ett föremål som själv sitter på förklaringar. Enligt Scott-Philips m.fl. anser CAT att förekomsten av vissa kulturella fenomen och varför de ser ut som de gör kan förstås genom att urskilja dessa processer och vad som genererar dem.

Utifrån Scott-Philips m.fl. (2018) redogörelse av CAT tolkar vi våra informanternas studentdagar som versioner av studenten som kulturellt fenomen; studenten kan på så vis tolkas vara en “attractor” i CAT:s terminologi. I enlighet med Scott-Philips m.fl. (2018) redogörelse av CAT utgår vi ifrån att förekomsten av studenten och varför den ser ut som den gör kan förstås genom att dess processer och vad som genererar processerna urskiljs. I vår undersökning bidrar CAT med att vi kan urskilja studentens kännetecken, processer, och förstå hur studenten realiserar samt upplevs under pandemin. Detta blir en fråga om varför ritualen utövas under pandemin, vilket vi ser som ett uttryck för studentens stabilitet som kulturellt fenomen.

I likhet med Scott-Philips m.fl. (2018) redogörelse av CAT förklarar antropologerna Pascal Boyer och Pierre Liénard (2020, s. 1) kulturella fenomen som produkter av olika former av interaktioner. Enligt Boyer och Liénard har människan utvecklat vissa förutsättningar i att tillägna sig och handla utifrån en form över en annan. De förespråkar kunskap om de kognitiva mekanismer som verkar i vad som omtalas som ritualer och kunskap om dessa mekanismers följder för att förstå varför ritualer utövas samt hur det kommer sig att liknande former av en viss ritual återfinns hos människor.

Boyer och Liénard (2020, s. 1-2) redogör för en av mekanismerna som de kallar för “[...] the normative scripting of actions [...]”. De förklarar att människor har vissa förväntningar på händelseförloppet av ett visst socialt sammanhang och på de människor som är närvarande under sammanhanget; om dessa förväntningar inte följs kan situationen

resultera i att den inte upplevs som just det sammanhanget.

Boyer och Liénard förklarar att sammanhang är “scripted” (2020, s. 2) på så vis att människor har föreställningar av sammanhang och att dessa ibland kan ha beteckningar, vilket medför förväntningar på att det förekommer en viss dramaturgi av sammanhanget och som vidare förväntas återfinnas i mer eller mindre liknande form hos andra. Detta härleder Boyer och Liénard till ett naturligt förhållningssätt, förmågor, hos människan i att “sustain coordination”.

Boyer och Liénard (2020, s. 2) förklarar även att dessa sammanhang styrs av förväntningar, vilket de förklarar som “*normative expectations*”. Enligt Boyer och Liénard triggas denna psykologi av föremål, vilket bidrar till hur dessa sammanhang till formen ter sig liknande; människor vill utöva ritualer utifrån de rådande normerna. De exemplifierar bland annat med hur en Bar-Mitzva⁴ kan uppfattas som fel om den skulle genomföras utan andra människor närvarande.

Ett centralt begrepp för undersökningen är “[...] the normative scripting of actions [...]” (Boyer & Liénard 2020, s. 1), vilket vi framöver kommer att tala om som rituellt script. Det teoretiska verktyget används i undersökningen för att redogöra för kännetecknen hos studentdagens ritualiserade kultur. Detta möjliggör för oss att senare analysera hur den ritualiserade kulturen realiseras under pandemin och hur detta realiserande upplevs.

1.7.2 GOFFMAN OCH TEATERANALOGI

Det andra teoretiska verktyget utgörs av sociologen Erving Goffmans (2014) dramaturgiska perspektiv i boken *Jaget och maskerna: En studie om vardagslivets dramatik*. Nedan följer en redogörelse av begrepp i Goffmans (2014) dramaturgiska perspektiv som är centrala i vår undersökning.

Enligt Goffman (2014, s. 207-208) består de flesta sociala sammanhang av en *ram* som utgörs av ett *team* som försöker framföra beteckningen av det rådande sammanhanget. *Framträdandet* planeras i en *bakre region*, medan det spelas upp inför åskådare i en *främre region*. Ramen är central vid de tillfällen då sammanhanget störs, vid dessa tillfällen försöker teamet att fortsätta att framföra vad sammanhanget ska beteckna.

Goffman (2014, s. 23) förklarar framträdande som de handlingar en person uppträder med under ett visst sammanhang; handlingarna görs i syfte att göra intryck på de andra

⁴ Bar-Mitzva: Initiationsrit inom judendomen när pojkar passerar 13-års ålder, som firas i sällskap med familj och vänner. <https://www.britannica.com/topic/Bar-Mitzvah> Hämtad: 2022-03-15

närvarande, det vill säga åskådarna, under sammanhanget. Det script som framförs under framträdandet kallar han för *roll* och *rutin*.

Goffman (2014, s. 28-29) förklarar *fasad* som en del av framträdandet som verkar till att beteckna sammanhanget inför åskådarna, bland annat med *inramningen*. Enligt Goffman är inramningen de föremål som utgör scenen, vilken dessutom är fast som vidare innebär att den typ av roll som kräver en viss inramning inte kan handla som den rollen utanför inramningen. Däremot förklarar han att inramningen i vissa fall förhåller sig till roller, exempelvis vid parader.

Goffman (2014, s. 30) använder sig av begreppet *personlig fasad* för att förklara de uttryck som en person generellt har, exempelvis kön, som i likhet med inramningen är del av scenen. En del av den personliga fasaden är vad Goffman benämner som *uppträdande*, vilket han förklarar som uttryck för en persons tillfälliga sociala situation.

Centrala begrepp för undersökningen är Goffmans (2014) ram, framträdande, team, rutin, främre och bakre regioner, fasad, inramning och uppträdande. Tillsammans med Boyer och Liénards (2020) rituella script används Goffmans (2014) begrepp som teoretiska verktyg främst för att benämna kännetecknen hos studentdagens ritualiserade kultur; det vill säga hur studenter under studentdagen framför inplanerade rutiner av framträdanden inför åskådare, hur sammanhang betecknas av fasader och deras inramningar av föremål samt studenternas uppträdande. Utöver detta används Goffmans (2014) ram som teoretiskt verktyg specifikt för att förstå hur studentdagen realiserar under pandemin; det vill säga hur studenterna fortsätter att försöka framföra studenten som beteckning på sammanhanget i relation till pandemin.

Som tidigare nämnt förklarar Goffman (2014) att de flesta sociala sammanhang består av en ram, han exemplifierar även hur inramningar förekommer i paradliknande sammanhang. Vi tycker därför att Goffmans (2014) dramaturgiska perspektiv är applicerbart för vår undersökning. Dessutom relaterar vi Goffmans (2014) framträdande och rutin med Boyer och Liénards (2020) rituella script, eftersom båda kan tolkas handla om dramaturgi. Vi konstaterar även att talet om föremål är en ytterligare likhet mellan de teoretiska verktygen. Föremål förekommer i Goffmans (2014) fasader, vilket även är något som Boyer och Liénard (2020) lyfter som betydelsefullt i hur ritualer till formen ter sig liknande hos människor.

1.8 MATERIAL OCH METOD

1.8.1 METODVAL

Under uppsatsarbetet har vi samlat in material genom olika metoder för att få ett så rikt och nyanserat insamlingsmaterial som möjligt att analysera, med vad som benämns som bricolagemetoden i *Kulturanalytiska verktyg* (Ehn & Löfgren 2011, s. 36). För att undersöka studenten som ritualiserad kultur övervägde vi noga valen för materialinsamling med fokus på att anskaffa oss ett djupgående material att arbeta med. Utifrån vår undersökning föll valet på kvalitativa insamlingsmetoder, då de syftar till att ge ett djupgående resultat vilket kändes mest naturligt för vårt syfte (Öhlander 2011, s. 29).

Vi har valt att inte använda oss av en kvantitativ insamlingsmetod för denna undersökning; kvantitativ insamling såsom en egen webbenkät skulle eventuellt förse oss med ett till storlek större material, men skulle emellertid innebära att materialet inte skulle bli så nyanserat som undersökningen krävde (Öhlander 2011, s. 30-31).

1.8.2 URVAL

Det huvudsakliga materialet till undersökningen har bestått av kvalitativa, längre intervjuer med fyra informanter; tre personer som nyligen tagit studenten eller kommer ta studenten sommaren 2022 samt en gymnasielärare med insyn i de blivande studenternas vardag. Intervjuer skulle förse oss med ett rikt material som skulle ge oss en djupare förståelse för studenten som ritualiserad kultur och dess innebörd och betydelse (Öhlander 2011, s. 30-31).

Vi gjorde avgränsningen att intervjua de tre studentkullar vars studenttid och studentexamen påverkats av pandemin; personer födda 2003 som tar studenten sommaren 2022, personer födda 2002 som tog studenten 2021 samt personer födda 2001 som tog studenten 2020. Vi sökte informanter till undersökningen via sociala medier, främst Facebook och Instagram där inlägg får bred spridning och kan delas vidare om dessa är offentliga; som plats för att få kontakt med människor är internet ett tacksamt verktyg (Fägerborg 2011, s. 91). Vi efterfrågade först och främst personer födda 2001, 2002 och 2003 vars student påverkats av pandemin 2020 till 2022 som ville ställa upp på att bli intervjuade. Vi fick ett bra gensvar och valde ut tre informanter; inga av dom som hörde av sig var män. När vi etablerat kontakt med informanterna skickade vi ut en formell förfrågan, där studien och syftet med intervjun presenterades samt de etiska aspekterna kring medverkande. Vi var även

intresserade av att komma i kontakt med personer som suttit i studentkommittéer 2020 till 2022, som kunde ge oss ett ytterligare perspektiv kring planeringen av studentaktiviteter och hur dessa påverkats av pandemin. Vi fick dock inte kontakt med någon med anknytning till en studentkommitté, vi fick istället kontakt med en gymnasielärare som kunde ge oss ett relevant perspektiv på studenternas vardag i skolmiljön innan och under pandemin.

1.8.3 INTERVJUGUIDER OCH INTERVJUER

Vi valde att tillämpa en kvalitativ insamlingsmetod genom längre intervjuer för vår uppsats. Syftet med våra intervjuer krävde att informanterna kunde resonera öppet kring frågorna, därför valde vi att utforma fyra semistrukturerade intervjuguides (avsnitt 4.3 Bilagor) med fokus på uppsatsens frågeställningar, med tre frågekategorier med underfrågor. Intervjuguiderna skiljer sig något från varandra, eftersom frågorna är anpassade utifrån informanternas olika relationer till studentdagen. De semistrukturerade intervjuguiderna innebar att vi som intervjuare kunde anpassa intervjuerna efter situationen och hur de svar vi fick utkristalliserades; den semistrukturerade formen tillåter intervjumomentet att bli mer lik ett samtal, vilket kan bli positivt för intervjun och för informanten (Fägerborg 2011, s. 99).

Alla fyra intervjuer genomfördes i februari 2022. I och med att uppsatsarbetet pågick både innan och efter det att pandemirestriktionerna hävdes 9 februari skedde tre av fyra intervjuer digitalt via Zoom. En intervju utfördes där en av oss och informanten träffades. Valet att göra några intervjuer digitalt hade dock gjorts oavsett pandemiläge; det är ett smidigt verktyg för att kunna utföra intervjuer oberoende av plats. På sätt och vis behövde vi förhålla oss till resor, val av plats för intervju så att ljudupptagningen inte skulle bli lidande av yttre faktorer. Digitala intervjuer kan medföra nackdelar som Fägerborg lyfter fram, såsom visuella komponenter, minspel och gester, men med tanke på att våra intervjuer skedde via videolänk uppfattade vi inte detta som ett problem (Fägerborg 2011, s. 91-92). Beslutet att en av intervjuerna gjordes öga mot öga gjordes av praktiska skäl då informant och intervjuare bodde i samma stad och hade tillgång till en lämplig plats för intervju. Intervjuernas tidslängd blev cirka 30, 51, 52 och 57 minuter.

1.8.4 FRÅGELISTOR AV INSTITUTET FÖR SPRÅK OCH FOLKMINNEN

Vi valde att inte formulera en egen webbenkät för vår undersökning; en kvantitativ metod för insamlande hade visserligen möjliggjort ett större eget material att analysera, men hade

eventuellt inte varit lika djupgående som den kvalitativa intervjumetoden vilken vi ansåg väge tyngre för valt tema. I början av uppsatsarbetet när vi gjorde research fann vi att Institutionen för språk och folkminnen (ISOF) genomförde ett projekt som pågick mellan 2012 och 2020, under namnet "Skolavslutningar då och nu" (DAG27) (Institutionen för språk och folkminnen, 2021). Vi tog kontakt med ISOF och bad om att få ta del av deras material från projektet, vilket vi fick mailat till oss i början av februari 2022; frågelistan "Skolavslutningar då och nu" som publicerades år 2013 samt frågelistorna "Student" (DAGF01902) från år 2012 och "Student" (DAGF02159) från år 2020. Som metod är frågelistan bra då dess syfte blir att få in många personliga svar över tid, vilket också är fallet med materialet från ISOF (Hörnfeldt 2011, s. 243). Frågelistorna DAGF01902 och DAGF02159 bestod sammanlagt av 472 svar samt "Skolavslutningar då och nu" (DAG27), som bestod av 32 svar. Utifrån omfattningen av materialet fick vi göra ett urval och avgränsa oss till att titta på de 20 första svaren i de två frågelistorna samt de 32 separata frågesvaren och utifrån dem göra kvalitativa analyser.

1.8.5 OBSERVATIONER

Till följd av läget kring pandemin Covid-19 och hur uppsatsarbetet låg i tiden kunde vissa önskvärda val av materialinsamling inte genomföras. Studentexamen avläggs inte förrän i juni och därför blev en observation av en student under pandemi av naturliga skäl inte möjlig att göra. Vi valde att göra observationer av diskussioner i olika chattgrupper och öppna forum om studenten 2022. Vi hittade en öppen Facebook-grupp för personer som skulle ta studenten 2022. Samma grupp var också aktiv under 2021. Vi insåg emellertid att Facebook som forum för diskussion om studenten inte var högaktuellt för den berörda åldersgruppen; antalet grupper med fokus på studentfirandet 2022 var 3 till antalet och det var lågt deltagande i de poster som gjordes. Under intervjuerna vi gjorde framkom det att samtal och diskussion om studenten skedde i slutna chattrum i andra sociala medier, främst via Snapchat, där vi inte kunde delta och observera.

1.8.6 GUBRIUM & HOLSTEIN - VAD OCH HUR

Under analysen av det insamlade materialet valde vi att använda oss av sociologerna Jaber F. Gubrium och James A. Holsteins metod om "vad" och "hur"; frågan om vad ställs för att ta reda på förutsättningarna för det studerade fenomenet, i detta fall studenten. Frågan om hur

ger oss svar på hur fenomenet studenten omtalas och hur det görs. Att växelvis undersöka vad och hur har gjort att vi kunnat dela upp materialet tydligt och sortera vad som omtalas i materialet och hur detta omtalas (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 53). Detta omnämns som en analytisk balansgång, *analytic bracketing*, där man inte bör välja mellan de två frågeställningarna utan växelvis se på de båda områdena och dess dubbelhet. Metoden har varit fördelaktig i undersökandet av studenten som kulturellt fenomen eftersom ramarna för metoden inte är så strikta, utan att man som analytiker ska uppleva att det underlättar sorteringen (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 54).

1.9 ETISKA HÄNSYNSTAGANDEN

Under arbetsprocessen för undersökningen har vi, på olika sätt, varit i kontakt med andra människor; informanter i intervjuer och respondenter i ISOF:s frågelistor. Enligt Vetenskapsrådet (2017, s. 8) innebär detta att vi har en form av skyldighet mot de deltagare som deltar i vår undersökning.

Vi har därför strävat efter att uppfylla individskyddskravet och därmed informations-, samtyckes-, konfidentialitets- och nyttjandekravet, vilka enligt Vetenskapsrådet (2002) innebär att informera informanterna om undersökningens syfte, att informanterna samtycker till frivilligt deltagande, att materialet ska hanteras av oss på ett sätt som inte görs tillgängligt för andra samt att säkerställa att materialet bara används till undersökningens syfte. Vetenskapsrådet (2017, s. 40-41) gör åtskillnad på vad det benämner som "konfidentialitet" och "anonymisering". Vi har informerat informanterna om anonymisering och anonymiserat namn samt andra uppgifter i materialet som kan kopplas till informanterna. Informant Isabelle tog studenten år 2020, Evelina tog studenten år 2021 och Alma ska ta studenten i år (2022). Informant Klara är gymnasielärare. Citaten är redigerade för läsbarhetens skull, men vi har försökt att behålla det vardagliga talet.

Vid vår första kontakt med ISOF presenterade vi undersökningens syfte (personlig kommunikation, 2022, 24 januari). Därefter har vi haft kontakt med en representant från ISOF som försett oss med material och information om hur det bör hanteras (personlig kommunikation, 2022, 3 februari). Vi har utgått ifrån denna information i vår hantering materialet och i framskrivningen av undersökningen, vilket har inneburit att vi inte har fört vidare eller publicerat fullständiga utsagor av respondenterna. Detta förhållningssätt relaterar

vi främst till konfidentialitets- och nyttjandekravet. Dessutom har vi anonymiserat namn och andra uppgifter som kan kopplas till respondenterna.

2. RESULTATREDOVISNING

Resultatredovisningen är uppdelad i tre avsnitt. I följande avsnitt besvaras “Vad kännetecknar studentdagens ritualiserade kultur?” genom att studentdagens händelseförlopp redogörs och analyseras samt identifieras som ett rituellt script. I detta första avsnitt tas alla fyra informanternas utsagor samt ISOF:s frågelistor “Skolavslutningar då och nu” (DAG27) från år 2013 och “Studenten” (DAGF01902) från år 2012 upp som underlag.

I nästa avsnitt besvaras “Hur realiseras studentdagens ritualiserade kultur under pandemin?”. Vi utgår ifrån studentdagens rituella script och redogör för hur det påverkas av pandemin samt analyserar hur studentdagens ritualiserade kultur realiseras. I det andra avsnittet tas alla fyra informanternas utsagor samt ISOF:s frågelista “Studenten” (DAGF02159) från år 2020 upp som underlag.

I sista avsnittet besvaras “Hur upplevs detta realiserande under pandemin?”. Vi redogör för och analyserar informanterna Klara, Isabelle och Evelinas upplevelser av realiserandet av studentdagens ritualiserade kultur. I detta tredje avsnitt tas informanternas utsagor upp som underlag.

2.1 STUDENTDAGENS KÄNNETECKEN OCH RITUELLA SCRIPT

2.1.1 CHAMPAGNEFRUKOST

Informanten Klara har varit gymnasielärare sedan år 2000 och har varit med under många studentdagar. Hon bidrar i vår undersökning med ett normativt perspektiv på studentdagen. Klara berättar hur studenter är medvetna om studentdagens händelseförlopp och nämner champagnefrukosten som ett av de första delmomenten:

[D]et följer ju ganska lå[nga] traditioner, eleverna är ju väldigt medvetna om hur det HAR gått till, liksom, och dom vill gärna göra samma sak. Så det är champagnefrukost, liksom och sen ska dom ju träffas i skolan och det ska vara lite tal och stipendieutdelning och såna [sic!] saker. Och sen ska det vara ett utspring, det är viktigt. Och sen gärna då att man får visas upp på något sätt. Det är ju nån parad eller åka flak. Men en uppvisning av liksom... ”här kommer vi”. Det är viktigt. (Klara)

Klara berättar även hur hon och mentorskollegan har deltagit under studenters champagnefrukost: “[V]i åkte ju hem till dom när dom hade champagnefrukosten på morgonen och var med liksom.” Alma, som ska ta studenten 2022, ombeds berätta om viktiga komponenter under studentdagen och nämner även hon champagnefrukosten:

“[C]hampagnefrukosten tror jag! När man får samla klassen en sista gång. När man är relativt nykter.” En av frågorna i ISOF:s frågelista “Studenten” (DAGF01902) från år 2012 handlar om lokala traditioner som respondenterna ombeds berätta om. En av respondenterna redogör för dennes kommande studentdags händelseförlopp. För denna respondent börjar dagen med champagnefrukost:

Vi kommer börja med champagnefrukost, sen samlas vi i skolan och minglar och rektorn kommer att ha tal för oss treor efter det kommer vi hoppa på studentflaket och föräldrar, vänner, släkt kommer att stå på skolgården och hålla studentskyltar, så att man kan lätt hitta dem för att hälsa och få kramar o.s.v. [...]. (DAGF01902:34)

Champagnefrukosten konstateras vara det delmoment som påbörjarar studentdagsfirandet för studenterna, vilket är ett delmoment som tycks göras inom gruppen studenter.

2.1.2 UTSPRING

Som tidigare nämnt av både Klara och respondenten (DAGF01902:34), följs champagnefrukosten av att studenterna samlas i skolan. Under intervjun med Isabelle, som tog studenten år 2020, ombeds hon berätta vad man ska göra under studentdagen. I likhet med Klara och respondenten (DAGF01902:34) återberättar Isabelle ett liknande händelseförlopp:

[F]örst så ska ju klassen samlas på champagnefrukosten. [...] Och sen så eh gå [sic!] man tillsammans eller transporterar sig tillsammans till skolan då. Och för att där få umgås med sina lärare och liksom ah men få ha den ritualen. (Isabelle)

I likhet med Klara och respondenten (DAGF01902:34) fortsätter Isabelle att förklara hur tiden i skolan följs av ett utspring:

Och sen är det väldigt olika från skola till skola, men våran skola skulle egentligen ha att [...] alla treor som då tog studenten skulle dansa ut tillsammans i en ringdans. [...] Så vi springer ju inte ut utan vi skulle dansa då. (Isabelle)

Isabelle berättar även hur hon har föreställt sig delmomentet och sett andra uppleva det. Hon berättar att hon föreställer sig utspringet som det faktiska avslutet för skolan:

Asså [sic!] det är väl nått [sic!] man har sett framför sig hela tiden och sett alla andra göra. [...] Det blir liksom som ett avslut och då man får springa ut och va glad och liksom [...] det blir en eh ståndpunkt att nu är det över liksom nu är man färdig. (Isabelle)

Även Evelina beskriver utspringet på ett liknande sätt: “[D]et är det som blir en känsla att NU har jag gjort detta. [...] Det är liksom då det är över.” Alma resonerar på ett liknande sätt som Evelina och Isabelle då hon ombeds berätta om viktiga komponenter under studentdagen: “Utspringet! När man får springa ut från skolan och... springa därifrån”, säger Alma och

skrattar. Flera respondenter i ISOF:s frågelista “Skolavslutningar då och nu” (DAG27) återberättar deras barnbarns studentdagar (bl.a. DAGF2172:2, DAGF1937:1, DAGF1591:2). I likhet med Evelina, Isabelle och Alma beskriver en respondent utspringet som ett delmoment under dagen:

Plakat måste fixas så att föräldrarna kan hitta sina ungar i den mängd som strömmar ut från skolan. [...] Så kommer dagen och uppklädda ger sig ungar iväg för att äta frukost med sina lärare. [...] På skolgården trängs anhöriga och vänner för att få en så bra plats som möjligt, så att plakatet ska synas tydligt. Skolportarna öppnas och ut springer ungdomarna med sina vita mössor yra av lycka och letar efter sina föräldrar. [...] Blommor och presenter hängs över dem och sen försvinner de skrålade i bilar eller på bilflak. (DAGF1553:2-3)

En ytterligare respondent till ISOF:s frågelista “Skolavslutningar då och nu” (DAG27) återberättar barnbarnens utspring. I likhet med den ovan nämnda respondenten nämns plakat, uppvaktning och bilar eller lastbilar:

På [barnbarnets] skola den 31 maj så var det en skolorkester som spelade på skolgården innan studenterna släpptes ut och blev uppvaktade. [Barnbarnets pappa] hade ordnat ett studentplakat till [barnbarnet]. Efter gratulationer och överlämnande av blommor som hängdes runt halsen, så åkte studenterna på lastbilsflak runt i stan. (DAGF1573:3-4)

Samma respondent berättar även hur ett ytterligare barnbarn tar studenten dagen efter. Även i denna berättelse nämns musik, familjer med plakat och lastbilsflak:

I [Stad] dagen efter så sprang alla studenterna ut klassvis sjungande till olika musikstycken som spelades i högtalare. Efteråt sökte ungdomarna upp sina familjer med hjälp av plakaten. [...] Studenterna åkte på lastbilsflak runt i [Staden] sedan innan det var mottagning hemma hos familjen. Ett stort partytält var uppsatt i trädgården [...]. (DAGF1573:4)

Utspringet konstateras vara det delmoment som följer efter champagnefrukosten; ett delmoment som förbereds med plakat och bevittnas av åskådare.

2.1.3 STUDENTFLAK

De båda två ovannämnda respondenterna (DAGF1553:2-3, DAGF1473:4) berättar om hur utspringet följs av en resa med bil eller lastbil. En av respondenterna i ISOF:s frågelista “Student” (DAGF01902) från år 2012 nämner studentflak när lokala traditioner efterfrågas av respondenterna. Respondenten beskriver delmomentet:

Klassen åker på ett studentflak som går med i en kortege genom staden, vi står där uppe och festar medan alla familjemedlemmar, vänner och övriga personer står på gatorna och kollar på. (DAGF01902:25)

En respondent beskriver den kommande studentdagens studentflak, som ska smyckas med

bland annat musikanläggning och textade lakan (DAGF01902:12). En annan respondent betonar vikten av studentflakstraditionen: ”Ja, studentflaket är ju själva grejen med firandet av sin student.” (DAGF01902:36). Ännu en respondent påpekar studentflaket under dagen som en given lokal tradition: “Traktorflak med klassen, givetvis! Man ska ta vara på gemenskapen, alla i klassen åker samma flak!” (DAGF01902:29). En annan respondent reflekterar över barnbarnets kortege med studentflak och beskriver det som en slags “triumffärd” för studenterna (DAGF1937:1). I likhet med respondenten, och som tidigare nämnt, talar Klara om studentflaket som en form av parad och uppvisning: “Och sen gärna då att man får visas upp på något sätt. Det är ju nån parad eller åka flak. Men en uppvisning av liksom... ”här kommer vi”. Det är viktigt.”

Som tidigare nämnt ombeds Isabelle beskriva en vanlig studentdag; i likhet med respondenterna ovan (DAGF10902:25, DAGF1937:1) och Klara talar Isabelle om studentflaket som en uppvisning: “[M]an åker flaken och ehm alla nära och kära då hejar på och är glada för ens skull.” Senare under intervjun med Klara framkommer det dock att staden där hon arbetar har beslutat, innan pandemin, att inte längre tillåta kortege under studentdagen:

[D]et har ju svängt lite hit och dit med flak och det här. [...] [D]et var väl innan pandemin till och med, de fick inte köra i kortege för... polisen satte käppar i hjulet eller hur det nu var, jag kommer inte ihåg riktigt. (Klara)

Att åka studentflak med sin klass konstateras följa på utspringet; momentet förbereds genom att smycka studentflaket och förbereda musik. Flaket åker sedan runt stadens gator som ett uppvisande, där allmänheten bjuds in att bevittna studenterna.

2.1.4 STUDENTMOTTAGNING OCH STUDENTFEST

Flera av respondenterna i ISOF:s frågelistor “Studenten” (DAGF01902) från år 2012 och “Skolavslutningar då och nu” (DAG27) ger uttryck för att det offentliga firandet på studentflaket följs av att resten av studentdagens firande delas upp i två separata delar; firandet med familjen under studentmottagningen och firandet med klasskamrater samt vänner på kvällen, på olika typer av studentfester. En respondent berättar att “Familjen och släkten kommer till utspringet och sen har vi studentmottagning hemma.” (DAGF01902:3), en annan förklarar att “[T]vå dagar efter tar jag studenten då ska jag fira det hemma med familjen, kanske på kvällen går jag ut med alla andra studenter” (DAGF01902:5) medan en tredje berättar att “Studenten firas med familj och vänner, för att sedan dra ut och festa.”

(DAGF01902:29). En respondent i ISOF:s frågelista "Skolavslutningar då och nu" (DAG27) berättar om sitt barnbarns studentdagsfirande. Respondenten nämner utspringet, studentflak, mottagning och firandet med kompisar:

Så som studentfirandet utvecklats de senaste åren, måste det bli dyrt för de stackars betalande föräldrarna. Mitt yngsta barnbarn reagerade på detta, och åkte varken med på flakvagnen eller deltog i den efterföljande festen. Hans föräldrar hade en trevlig mottagning i sin trädgård där alla åt och drack och hade skojigt. Senare på kvällen gick han ut med sina kompisar. (DAGF1591:2)

Gällande planering av de två delmomenten berättar en respondent att klassen planerar festerna ihop medan familjen planerar studentmottagningen (DAGF01902:1), en annan respondent ger uttryck för ett liknande upplägg: "Mina föräldrar har betalat kläder och kommer att planera firandet hemma. Några i min klass kommer att planera klassfesten och liknande." (DAGF01902:11). En annan respondent berättar om sina barnbarns studentdagar och förberedelserna inför firandet:

Förberedelserna för mottagningen tar flera dagar med all mat som skall tillredas till ett okänt antal gäster, som kan dyka upp. Vaser och hinkar med vatten måste vara tillgängliga till alla blommor som studenten blivit behängd. [...] Hemma dukar föräldrarna upp maten, hänger upp ballonger, ställer fram stolar och klär om sig för att möta sina telningar. (DAGF1553:2-3)

Respondenten fortsätter att berätta om hur föräldrarna åker hem efter studenternas utspring och studentflak:

Föräldrar och anhöriga kör hem och sitter sen uppradade och väntar. Så småningom kommer studenten in glad och rusig, befrias från blommorna, äter lite och skall sen iväg till några kompisar ett par timmar. [...] Han/hon återkommer och skålar med sina gäster, öppnar paket och tackar för allt de fått och i bästa fall blir kvar hemma. Andra kamrater och vänner kommer och gratulerar, äter en bit och försvinner igen. (DAGF1553:3)

Studentmottagningen är det delmoment som följer på studentflaksåkning; momentet förbereds och planeras med mat och dryck, samt dekorationer, och familj, släkt och vänner bjuds in att fira den nyblivna studenten, som även får gåvor. Efter studentmottagningen följer momentet studentfest. Delmomentet tycks, precis som champagnefrukosten, göras inom gruppen studenter.

2.1.5 STUDENTMÖSSA OCH STUDENTKLÄDER

Flera av respondenterna i ISOF:s frågelista "Studenten" (DAGF01902) från år 2012 ger uttryck för att firandet av studenten inbegriper en form av traditionsenlig klädkod; studentmössa, vita studentklänningar och svarta kostymer samt diverse accessoarer, så som

slips, smycken och skor. Enligt en av respondenterna är studentmössan en av de viktigaste komponenterna i firandet av studenten (DAGF01902:15), vilket även en annan respondent ger uttryck för: “Ja, det är klart. Det är ingen student utan en studentmössa. Den är vit och på framsidan står det [namn och klass] och på baksidan står det 2012.” (DAGF01902:35). I likhet med föregående respondent ger andra respondenter uttryck för att det ofta förekommer någon form av text på studentmössan, exempelvis namn: “Jag kommer ha en studentmössa. Den är vit med guldkant och svart inuti. På baksidan står det skolans namn, samt året 2012 i glitterbokstäver. Där fram står det mitt namn, samt min linje.” (DAGF01902:2). Även klass och avgångsår förekommer som text på studentmössan: “Den kommer att vara i kashmir och så står det mitt namn och sedan ekonomi på den. På baksidan är det inbroderat skolans namn och under det står det året, dvs 2012. Sedan så är den rosa inuti.” (DAGF01902:7).

Utöver studentmössan ger flera av de kvinnliga respondenterna uttryck för att de planerar att bära vita studentklänningar under studentdagen (DAGF01902:5, DAGF01902:13, DAGF01902:15), exempelvis: “På studentdagen har jag ytterligare en klänning som jag sytt upp i Thailand. Den är en vit kortklänning. Till detta har jag ett par vita skor, örhängen, armband m.m.” (DAGF01902:1) och “Jag ska ha en kort vit klänning, vit byxa och en vit tröja under klänningen, för att jag har slöja. Och så ska jag ha vita converse skor. Och så självklart ska jag ha massa smycken, som armband, halsband, ringar.” (DAGF01902:39). Det förekommer även respondenter som förklarar att de, när frågelistan distribuerades 2012, än så länge inte har förberett kläder eller accessoarer: “Studentklänning har jag inte hittat ännu men är på jakt. Sen så är det två veckor kvar så det är ju lite stressigt.” (DAGF01902:7) och “Det är inte så mycket som är fixat ännu. Börjar bli brådslande att fixa!” (DAGF01902:21).

De manliga respondenterna uttrycker att de planerar att bära kostym och slips: “Jag kommer att ha svarta skor, vit skjorta, svart kostym och kanske en slipp.” (DAGF01902:11) och “Kostym, håret bryr jag mig inte så mycket om. Röd slips.” (DAGF01902:25).

Det kan konstateras att kläderna och accessoarer, specifikt studentmössan, är viktiga attribut i utförandet av studentdagen; studentmössans utseende planeras i förväg och man inhandlar kläder i traditionsenliga färger.

2.1.6 ANALYS

Sammanfattningsvis konstateras utifrån materialet ovan att studentdagens ritualiserade kultur kännetecknas av ett händelseförlopp av champagnefrukost, utspring, studentflak,

studentmottagning, studentfest och olika attribut så som studentmössor och studentkläder.

Utifrån Goffmans (2014) dramaturgiska perspektiv och begrepp tolkar vi det sociala sammanhangets ram som studentdagen; dagen utgörs av framträdanden i form av champagnefrukost, utspring, studentflak, studentmottagning samt studentfester. Ramen utgörs av teamet av studenter. Framträdandena konstateras ge uttryck för att ske inom teamet, exempelvis champagnefrukosten och studentfesterna. Medan utspringet, studentflaket och studentmottagningen konstateras ge uttryck för att ske inför åskådare i främre regioner. Vi konstaterar att ett par av dessa framträdanden kräver viss planering i bakre regioner på grund av betecknandet av inramningar och uppträdanden, exempelvis utspringet, studentflaket och studentmottagningen. Champagnefrukostens fasad betecknas av studenterna, utspringet betecknas av studenter, åskådare och plakat, studentflaket betecknas av åskådare och flak, studentmottagningen betecknas av bland annat studenten, gäster, gåvor, mat och dryck medan studentfester betecknas av studenter. Framträdandena betecknas även av studenternas uppträdande med studentmössa och studentkläder. Avslutningsvis konstateras att de olika framträdandena tillsammans utgör rutiner för studentdagens händelseförlopp, vilket vi framöver kommer att tala om som studentdagens rituella script.

2.2 REALISERING AV RITUELLT SCRIPT

I detta avsnitt besvaras "Hur realiseras studentdagens ritualiserade kultur under pandemin?". Vi utgår ifrån det ovan identifierade rituella scriptet för studentdagen och redogör för hur det påverkas av pandemin samt analyserar hur studentdagens ritualiserade kultur realiseras under pandemin. Under intervjun med Evelina får hon redogöra för det värsta scenariot som kunde hända med studentdagen, vilket för henne innebar att studentdagen skulle bli inställd:

Det var att studentdagen skulle bli inställd, säger Evelina och skrattar. [...] Nämen typ [...] att man inte fick springa ut. [...] Ingenting [sic!] firande ingenting utan man få ba [sic!]... va hemma. [...] Och fira där, ingenting annat. [...] Det var nog det värsta jag kunde tänka mig liksom att det inte skulle [...] blivit nånting. (Evelina)

Senare under intervjun får Evelina besvara hur hon idag känner kring sin student. Evelina förklarar att hon tycker att det känns tråkigt att det inte blev som en vanlig student, men hon tycker ändå att det känns roligt att ha tagit studenten. Evelina ger alltså uttryck för att studenten har genomförts, men på ett annat sätt än vad som förväntats:

Det var tråkigt att det blev så. [...] Jag hade ju velat springa ut när det var jättemycket folk och

mer... inte när det vart en pandemi liksom för det är nog... eh nej jag vill inte önska mi[n] värsta FIENDE att ta studenten när det är pandemi i alla fall. [...] Det var ju väldigt tråkigt. [...] Men samtidigt väldigt roligt att få ta studenten. (Evelina)

Även Isabelle får redogöra för det värsta scenariot som kunde hända med studentdagen. I likhet med Evelina tycker Isabelle att det värsta scenariot med dagen hade varit att den inte skulle bli av utan istället bli framflyttad. I hennes svar påpekar hon betydelsen av de anpassningar som gjordes under studentdagen:

Det var ju att vi inte skulle få ha det alls. [...] För det var ju det dom sa från början då tänkte dom ju skicka fram det i tiden. Så att vi skulle ha det på hösten. Och då tänkte vi ba [sic!] nej, säger Isabelle och skrattar. [...] För då har man ju verkligen gått vidare och jag skulle ha flyttat och ah många av mina vänner hade också flyttat. [...] Så då kände vi att antingen så får dom ju ha den nu eller så skiter vi bara i det. [...] [F]ör det blev ju ändå bra med dom anpassningarna som dom gjorde. Det blev så bra det kunde bli, säger Isabelle och skrattar. (Isabelle)

Under intervjun med Klara förklarar hon hur aktiviteter och milstolpar runtomkring studentdagen inte blev sig lika. Däremot blev studentdagen sig lik med de anpassningar som gjordes av dagens olika delmoment:

[J]ag tror kanske inte att dom kände att just studentdagen blev så missat men saker och ting runt omkring, det blev ju inte dom här... du vet, 100-dagars, 50-dagars, som leder upp till det. Och det blev inte samma festligheter... det var väl ingen bal till exempel. [...] Ja, men just att hela studentdagen, den var väl hyfsad lik. Alla delar fanns ju, men lite annorlunda. Men allt runt omkring var ju inte sig lika, liksom. Så att det kanske dom kan känna sig lite snuvade på tror jag. (Klara)

2.2.1 CHAMPAGNEFRUKOSTEN

Det första delmomentet i det rituella scriptet för studentdagen är champagnefrukosten. Under intervjun med Isabelle ombeds hon beskriva en vanlig studentdag och börjar med att nämna champagnefrukosten:

[D]et är väl alla dom här grejerna ehm som man egentligen räkna [sic!] med att få göra [...] ihop med sin klass. Så att man har champagnefrukost och man har... tiden i skolan och sen så springer man ut tillsammans. Och man åker flaken och ehm alla nära och kära då hejar på och är glada för ens skull. [...] Och sen så... komma hem och får eh det [sic!] här skivan eller [...] studentskivan. Ehm med släkten och vänner och så där. Och sen så att det är en studentfest på kvällen liksom. (Isabelle)

Under intervjun med Evelina ombeds hon beskriva vilken planering som gjordes inför

studentdagen inom klassen. Hon förklarar att de frågade sin mentor om studentdagens händelseförlopp:

[V]i frågade väl vår mentor hur det brukar gå till. [...] Vad tar man steg för steg och det var väl så vi gjorde när hon sa... champagnefrukosten och sen om vi vill göra nånting... med asså [sic!] gå ut och fika eller nånting. [...] Betygen och tal och allt möjligt här och stipendien [sic!] och allt möjligt. [...] Och sen utspringet då. (Evelina)

Både Evelina och Isabelle berättar att champagnefrukosten var dagens första delmoment och beskriver hur personer i klassen hade ordnat frukosten hemma hos sig. Isabelle berättar under intervjun att frukosten var ett av dagens alla delmoment som planerades inom klassen; en planering som gjordes i relation till pandemin:

[O]ch sen fixade vi champagnefrukosten då tillsammans ehm så vi hade det [...] utomhus då hos eh en i klassen. [...] Som då anpassades efter restriktionerna så att man inte var för nära, säger Isabelle och skrattar. (Isabelle)

I likhet med Isabelle var även Evelina och hennes klass utomhus under sin champagnefrukost. Hon ger även uttryck för att förhållningssättet antagligen hade varit annorlunda om de varit inomhus:

Vi försökte göra så [...] vanligt som möjligt. [...] [U]nder stu[dent]champagnefrukosten så hade vi ju inte ni sitter där vi sitter där uppdelade utan sitt var ni vill, vi kommer ändå vara nära. Det spelar ingen roll typ. [...] Så vi var ju UTE på champagnefrukosten, vi var i min trädgård. [...] För att det var ju fint väder så vi var ute hela dagen. [...] Så [...] hade vart vi [sic!] inne hade vi kanske då [...] varit nån annan femma liksom. (Evelina)

Champagnefrukosten som delmoment genomfördes av Isabelle och Evelina, där man tillsammans i klassen träffades.

2.2.2 UTSPRINGET

Nästa delmoment i det rituella scriptet för studentdagen är utspringet. I intervjun med Klara berättar hon hur 2020 års studenter under höstterminen år 2019 planerade inför sin student med allt från flak till musikanläggning. Däremot förändrades situationen i och med pandemin:

[D]om hade samlat in pengar till musikanläggningen och [...] de pratade mycket om det, vad det skulle kosta och dom höll på hit och dit. [...] [D]et har ju svängt lite hit och dit med flak och det här. [...] [D]et var väl innan pandemin till och med, de fick inte köra i kortege för... polisen satte käppar i hjulet eller hur det nu var, jag kommer inte ihåg riktigt. Men det var mycket prat om det också att dom ville ju så gärna göra det och få till det på något sätt ändå, [...] till slut

blev det nån slags partybuss dom skulle ha. [...] Men dom hade stora förväntningar på dagen då. [...] Ja sedan blev det ju ett helt annat läge då. Och då var det mer ”får vi ens springa ut”, liksom, var det ju då. Så då försökte skolan göra allt för att det skulle bli ett utspring och... att dom fick vara med klassen iallafall även om dom inte fick samlas alla. (Klara)

I citatet ovan blir det tydligt hur utspringet som delmoment villkorades av pandemin och rekommendationerna för att minska smittspridning. Klara beskriver ett normalt scenario för utspringet vid gymnasiet hon arbetar på med det pandemi-anpassade utspringet som blev 2020 och 2021:

[N]ormalt sett har det ju, eh varit från [sportarena]. [...] Och då har dom ju hela parkeringen, den är ju full med folk. Men... första pandemiåret så blev det ju så att dom delade upp det, så halva skolans program var på [sportarena] och halva på [sportarena]. [...] [D]å delade dom ju upp det så att... aa eftersom det var en bil per elev [...] så var det ju enligt ett system att dom fick parkera när den klassen sprang ut och åka iväg, sedan fick nästa klass bilar kom[ma], [...] det tog ju tid, liksom, för att få det att funka så det var ju därför dom delade upp det. Sedan var det så att vi [...] förra året, då var vi faktiskt på skolan. Då sprang dom ut från A-byggnaden på [skolans namn] och ut på gården. [...] [D]å tror jag att hälften var på [sportarena]. [...] [D]et blev också jättebra. (Klara)

Klara fortsätter att beskriva hur anhöriga blev tilldelade en tid och plats för att ta emot studenterna för att hänga på blommor samtidigt som studenterna fick säga hejdå, för att sedan skiljas åt. Hon jämför även delmomentet innan och under pandemin; antalet åskådare är den största skillnaden:

[D]om har ju sprungit ut till massa folk och nu var det [en] väldigt mycket mindre folksamling då men det var ju [...] ändå folk liksom... och huvudsaken för dom var ju att få SPRINGA UT, dom ville springa ut och göra den grejen. [...] Även om det var... färre på plats liksom. (Klara)

Även Isabelle berättar att det var färre åskådare under sitt utspring:

Och då sprang vi en jättelång sträcka för att dom skulle ha det inspelat då så skulle man springa jättelångt för att komma ner till en stor äng liksom där... föräldrar och sånt stod. [...] [S]å där nere så fick man ha två stycken ehm anhöriga då, som tog emot en. [...] [O]ch så tog vi lite bilder och så där. Sen så... gick jag iväg ehm för då så hade några släktingar till mig kommit eh en bit bort [...] då gick vi ut utanför skolområdet där man fick va fler. (Isabelle)

I likhet med Klara och Isabelle berättar även Evelina om ett färre antal åskådare närvarande under hennes utspring. Hon berättar hur hennes skola hade skapat ett schema för utspringet:

Så vi hade ju tre utspringställen. [...] Som dom hade gjort ett SCHEMA för. [...] Eh så att det inte ska vara blandat, asså [sic!] för mycket folk. [...] Och sen så fick det ju bara vara ens NÄRMSTA respektive. [...] [M]amma och pappa var ju dom som... tog emot mig kan man väl

säga. Det fick ju vara TVÅ PER elev, som skulle [...] ta emot en. (Evelina)

Isabelle berättar om hur skolan hade anpassat utspringet på ett liknande sätt:

[P]å vår skola gjorde vi så att vi inte fick ha mer än två timmar i skolan [...] tillsammans. Innan vi skulle springa ut och dom spred ju ut alla klasser över hela veckan. [...] Så det blev ju inte den här... dagen liksom som man... eh har tänkt sig. [...] Utan det blev ju lite... pannkaka av det hela, säger Isabelle och skrattar. (Isabelle)

Under intervjuerna med Isabelle, Evelina och Alma tillfrågas informanterna om de tycker att plakat är viktigt i sammanhanget. Som tidigare nämnt i det förra avsnittet (avsnitt 2.1.2 Utspring) nämner en respondent från ISOF:s frågelista "Skolavslutningar då och nu" (DAG27) hur plakatet används av föräldrarna till att hitta deras barn (DAGF1553:2-3), vilket även nämns av Evelina. Hon förklarar även betydelsen av att spara plakatet och att det är något som föräldrarna har fixat och använt under dagen:

Ja, då ser man ju var ens föräldrar är, säger Evelina och skrattar. Nej, men jag tycker det är viktigt [...] den har jag också sparat. [...] Jag vet inte vad [sic!] man ska beskriva det, men den har ändå ens föräldrar gjort. Dom har hållt [sic!] uppe den, [...] så har dom stått och kollat. (Evelina)

Även Isabelle tycker att plakatet är viktigt i sammanhanget: "Jaa jo men det skulle jag nog säga. [...] [D]et känns ju som att det är nått som man ska ha för att det liksom tillhör. [...] Så... jo men jag hade nog blivit besviken om jag inte fick det.". Däremot berättar Alma att hon inte tycker att plakatet är så viktigt, men att det är något roligt:

Nej men det tycker jag väl inte att det är [viktigt]. Det är bara något kul, men varför man ska ha en bild på när man var liten förstår jag inte. [...] Näe [sic!], men kanske att man har växt upp. Att man har en bild på när man var liten och nä alltså jag vet inte riktigt faktiskt. (Alma)

Respondenterna i ISOF:s frågelista "Studenten" (DAGF02159) från år 2020 berättar om sin kommande studentdag och hur de tror att utspringet kommer att bli utifrån det rådande pandemiläget under våren 2020. De berättar om hur det kan komma att bli en begränsad eller ingen närvarande publik alls på plats under utspringet (DAGF02159:7, DAGF02159:13, DAGF02159:17, DAGF02159:20), exempelvis:

I vår kommun ([Kommunen]) har de dessutom bestämt att inga anhängiga får delta vid utspringet, trots att flera större städer tillåter 2-4 anhängiga per person. Jag förstår att festerna och balen blev inställda men utspringet är en helt annan sak. Det är själva slutet, själva målet med hela skolan. Mösspåtagningen och balen är viktiga men ingenting jämfört med utspringet. Utan anhängiga som deltar blir utspringet meningslöst vilket i sig gör hela studenten meningslös. 2020 blir året utan en student. (DAGF02159:8)

En annan respondent nämner hur digitala lösningar kan komma att användas för att familj och vänner ska kunna delta under utspringet:

På själva studenten så kommer vi få springa ut klassvis och ingen av ens släkt/vänner får komma och kolla på utsprunget utan de får kolla via videolänk. Men problemet med videolänk är ju att ingen står med plakat och jag får inte se mina vänner/släkter. Dessutom så är mina mor/far-föräldrar inte så duktiga med teknologi, så de kommer nog inte kunna kolla på min student ändå. (DAGF02159:10)

Utspringet som delmoment genomfördes av både Isabelle och Evelina, men deras utspring blev anpassat på så vis att alla studenter inte sprang ut samtidigt och att antalet närvarande åskådare begränsades. Däremot hade både Isabelle och Evelina plakat under sina utspring, vilka hade förberetts av deras familjer. Hos respondenterna framkommer en ovisshet om utspringet kommer att genomföras med närvarande åskådare eller inte.

2.2.3 STUDENTFLAKET

Nästa delmoment i det rituella scriptet för studentdagen är studentflaket. Klara berättar om hur pandemins första studentkull anpassade detta delmoment, dels på grund av pandemin och dels på grund av andra orsaker:

[D]els fick dom ju inte göra det för att det var för trångt, alltså för trång[t] för att stå där, men jag har för mig att det var andra saker som satte käppar i hjulet för det. Det var nånting [...] med tillstånd att köra i kortege, nånting, så det där det vet jag inte om det kommer bli något med. Som sagt jag vet inte när vi diskuterade det där men absolut i [sic!] pandemin fick dom ju inte göra det. Utan då var dom inne på att dom skulle hyra nån [sic!] buss. Första året så gjorde dom ju det, dom hyrde en partybuss, som dom åkte några varv med liksom, säger Klara och skrattar. [...] [D]et förstod jag inte alls vitsen med men [...] det var så märkligt för [...] du fick ju bara vara [med] din klass fortfarande. [...] Det var ju inte som att ”åh, nu kommer det massa andra folk och vi har skitkul” utan det [...] blev inte så bra tror jag som dom hade hoppats på. (Klara)

Informanten Alma, som går på ett gymnasium i samma stad som Klara arbetar i, berättar om sina förväntningar inför studenten och hur tankarna går kring att eventuellt få åka studentflak. Hon säger också att kortegen i sig inte är tillåten men att man får åka studentflak i staden men efter en egen rutt:

Ja det är ju lite svårt att säga när man inte vet vilka restriktioner som finns och [...] inte finns. Förhoppningsvis har det släppt. Så då förväntar jag mig väl att [...] man träffas hela klassen efter, liksom, utspringet och, ja flaket att vi FÅR åka flak över huvud taget. Det får man ju

egentligen inte göra i [Stad]. [...] Man får inte åka i en kortge, man får bestämma en egen rutt. [...] Dom skulle återkomma [...] om det i vår, sa dom. (Alma)

Alma fortsätter att berätta om osäkerheten inför hur det kommer att bli med studentflak:

Ja det är skittråkigt! [...] [F]örst har vi ju faktiskt köpt eller betalat för flaket redan. Och det är ju en av dom stora grejerna som man ska göra på studenten. [...] Det känns som att man går miste om någonting. (Alma)

Även Evelina ger uttryck för att det finns andra orsaker än pandemin till varför de i hennes stad väljer att ställa in traditionen med studentflak:

Nej, det fick vi inte ha. [...] På grund av pandemin och [...] risken då med att eh åka av flaket. [...] Och dö, säger Evelina och skrattar. [...] För det har ju skett att, det har skett dödsfall. [...] Med flak. Men det ska nog förbjudas helt. [...] INTE på grund av corona, men på grund av dödsrisken. [...] Eh så DET tyckte jag också va lite keligt, ändå. För att flak har ju alltid sett så jäkla KUL ut. (Evelina)

Evelina nämner precis som Klara ovan att de istället funderade på att hyra en partybuss, så kallad "russebuss", men att det inte heller tilläts på grund av pandemin. När varken studentflak eller partybuss var ett alternativ berättar Evelina att de istället skulle gå igenom stan: "[D]et var ingenting [...] planerat utan det var bara vi kan väl göra det då istället för flak.". Även under Isabelles student år 2020 uteblev studentflak. Hon berättar hur hon och andra i klassen hittade på egna lösningar på detta delmoment:

[A]lla i klassen gjorde lite olika där faktiskt. [...] [J]ag och mina närmsta vi hyrde en [...] cab som vi åkte runt i istället. [...] Så vi var fyra tjejer som gjorde det ehm och sen vet jag att några i klassen dom eh gick med sina plakat i stan. [...] [S]jög och spelade musik och så där. Så det var väl lite olika. (Isabelle)

I ISOF:s frågelista "Studenten" (DAGF02159) från år 2020 berättar flera respondenter om uteblivna studentflak (DAGF02159:4, DAGF02159:6, DAGF02159:7, DAGF02159:11), exempelvis:

[V]i ska genomföra ett utspring men det är så sjukt tråkigt att det inte blir något direkt firande, allt är ju stängt och vi får inte åka flaket som vi betalat galet mycket pengar för, vi får inte en krona tillbaka heller för det flaket, vilket är helt sjukt också. (DAGF02159:12)

I likhet med Klara, Evelina och Isabelle talar även en respondent om en alternativ lösning till studentflaket:

[M]en jag ser fortfarande fram emot studenten. Det känns som om många anstränger sig för att göra det bästa av situationen, vilket uppskattas. Istället för flak kanske vi kommer cykla t.ex.

(DAGF02159:2)

Studentflaket som delmoment konstateras påverkas av både pandemin och andra omständigheter. Informanterna nämner att de fått ta fram alternativa lösningar, såsom att åka cabriolet och att promenera genom staden. Respondenterna berättar hur studentflaket kan komma att utebli, däremot nämner en respondent att delmoment kan komma att genomföras med en alternativ lösning.

2.2.4 STUDENTMOTTAGNINGEN OCH STUDENTFESTEN

Nästa delmoment i det rituella scriptet för studentdagen är studentmottagningen och en efterföljande studentfest. Under intervjun med Isabelle beskriver hon en vanlig studentdag; efter champagnefrukosten, utspringet och studentflaket följer studentmottagningen och därefter studentfesten:

Och sen så... komma hem och får eh det [sic!] här skivan eller [...] studentskivan. Ehm med släkten och vänner och så där. Och sen så att det är en studentfest på kvällen liksom. (Isabelle)

Senare under intervjun berättar Isabelle om vilken planering som gjordes inför studentmottagningen. Isabelle berättar att de först hade bjudit in många gäster, men i och med restriktionerna blev det nödvändigt att tänka om i planeringen:

[V]i va ju nästan femti [sic!] pers tror jag som skulle komma. [...] [N]är alla restriktioner kom så tänkte jag nästan ah men vi skiter bara i det [...] eftersom [...] nästan ingen skulle kunna komma ändå. Ehm... men till slut så planerade vi om och [...] bestämde att vi ska ha allting utomhus. [...] [O]ch anpassa då efter corona och restriktioner. Så dom som inte bodde så långt iväg [sic!] kunde ju komma eh så att vi planerade så att allt ändå skulle va coronasäkert. (Isabelle)

Isabelle berättar även att mottagningen hölls några dagar senare efter studentdagen, eftersom utspringet genomfördes mitt i veckan på grund av att skolan spred ut avgångsklassernas utspring. I likhet med Isabelle tycker Evelina att studentmottagningen är en del av studentdagen. Till mottagningen bjöds de närmaste släktingarna in:

Ja vi räknade nog inte utan det var ju bara att ta dom som är närmast asså [sic!] [...] bjud pappas syskon och mammas syskon och så får det vara bra så och inte en massa... ah men syskonbarns barn och blablabla liksom [...] nu när det är pandemi liksom. [...] För att vi ville ju inte [...] ta några onödiga risker heller. [...] Göra det så säkert som möjligt för alla, för min faster hade ju... har ju cancer. Och problem med hjärtat. [...] Så då var hon inte med för mycket människor heller. [...] Och ville nån annan fira mig i efterhand så fick ju dom göra det och komma nån

[sic!] annan dag. [...] Och inte på den dagen. (Evelina)

I likhet med Isabelle och Evelina tycker även Alma att studentmottagningen är en del av dagen, däremot har hon inte hunnit börja planera mottagningen än: “Oj, det är väl... dekorationer, vad man ska äta, vilka som ska komma. Men det har faktiskt inte vi börjat med än.”. På frågan om huruvida studentmottagningen är viktig under studentdagen svarar hon: “Det är väl kul att... samlas och äta lite gott men man vill ju iväg sen också. [...] [D]et är väl som en slags tradition som man ska göra, men den kanske inte är jättenödvändig egentligen.”.

I ISOF:s frågelista “Studenten” (DAGF02159) från år 2020 ges det uttryck för olika händelseförlopp kring hur studentmottagningen kan komma att bli. I likhet med informanterna berättar respondenter hur studentmottagningen anpassas till situationen (DAGF02159:5, DAGF02159:14 DAGF02159:20), exempelvis:

Jag hade sjukt höga förväntningar då min storasyster tagit studenten och sagt att det var bästa dagen i hennes liv. Springa ut till vänner och familj tillsammans med sin klass, åka flak (som alla säger är det roligaste med hela studenten), ha en stor och fin studentmottagning och senare gå ut på stan för att träffa alla andra studenter. Allt detta kommer vi födda 2001 inte att få uppleva. Dessa traditioner försvinner bara och jag har aldrig känt mig så maktlös tidigare, för jag kan inte göra något åt situationen. Bästa och roligaste året i mitt liv blev mitt värsta. Jag och min familj kommer att hålla i en mottagning oavsett tillsammans med familj och vänner men att ta hänsyn till restriktionerna. (DAGF02159:15)

Andra respondenter ger uttryck för att studentmottagningen kan komma att utebli (DAGF02159:6, DAGF02159:1), exempelvis: “Det är ju knappt så att man kommer kunna få träffa släkten på en mottagning efteråt för att i släkten är ju alla äldre och dom ska inte ge dig [sic!] ut.” (DAGF02159:12).

Klara berättar att hon hade kontakt med sin klass efter studenten 2021. De hade haft en del studentfester på studentdagen, men att dessa skett i privat regi till skillnad från hur det normalt ser ut: “När jag pratade med min klass efteråt så hade dom ju haft en del fester, bara att det inte var på [lokal krog] [...]”. Isabelle berättar hur hon och hennes klass innan pandemin planerade hur de skulle ta sig till studentfesten på nattklubben i stan, vilket senare inte blev av då klubben fick hålla stängt. Istället fick man börja planera för en egen fest och försöka få tag i en lokal att hyra:

Och eftersom vi inte hade nån eh nattklubb då egentligen som var öppen längre så fick vi försöka hyra en lokal. [...] Och det var ju lite eh svårt, säger Isabelle och skrattar. För då skulle alla hyra lokal liksom. (Isabelle)

Alma som kommer ta studenten 2022 berättar om sina tankar kring studentfester och hoppas att de ska kunna få gå på fest: “Nä men vi vill ju samlas hela klassen på kvällen sedan, på studentdagen. På nån fest eller... på [nattklubb] eller vad som helst, men det är inte alla som...aa men som är jätte ”med” på det. Det är rätt tråkigt.”.

Delmomentet studentmottagning beskrivs ha anpassats av både Isabelle och Evelina med ett mindre antal gäster. Respondenter beskriver hur studentmottagningen kan komma att bli inställd eller anpassad på ett liknande sätt som Isabelle och Evelina.

2.2.5 STUDENTMÖSSAN OCH STUDENTKLÄDERNA

Som tidigare nämnt är studentmössan och studentkläderna en del av uppträdandet under studentdagen. Vid frågan om studentmössan är viktig i sammanhanget svarar Alma: “Men det är som typ studentklänningen. Man vill ju passa in och... det är ju det man har på sig då man tar studenten. [...] Det är tradition, liksom.”. Samma fråga ställs till Evelina; i likhet med Alma talar även hon om hur studentmössan är tradition och en del av uppträdandet:

Ja, för det är ett minne som man kan ha sen också. [...] Asså jag kommer ju spara denna. [...] Och sen visa mina barn den, säger Evelina och skrattar. [...] [F]ör MIG är det en väldigt stor del ändå. För den hade man ju på sig hela studenten och det gör ju ändå att man ser ut som en [student] att man ska ta studenten liksom. [...] Det är en del av outfiten, så att säga, säger Evelina. [...] Det är liksom TRADITION att man ska ha en. Eller ah det är väl frivilligt men, Evelina skrattar igen och fortsätter, alla [...] har ju en. [...] Så att det blir ju en tradition. (Evelina)

Även Isabelle får besvara om studentmössan är viktig i sammanhanget. Hon talar om studentmössan som en symbol. I likhet med Evelina kommer Isabelle att spara den som minne och anser att den är ett uttryck för studenten:

Ja men det är ju lite en symbol eh just för att eh man tar studenten och tar sig vidare i livet. [...] Så det var ju en viktig grej för mig och ha så jag har ju sparat den [...]. Så det är ändå en [sic!] minne och en symbol för liksom [...] att jag har tatt [sic!] studenten liksom. (Isabelle)

Vi konstaterar att kläder och studentmössan inte påverkas på samma sätt som andra delmoment under studentdagen. Studentmössan är ett attribut för studenten; ett attribut som kan konstateras vara oförändrat även under pandemin. För både Evelina och Isabelle bidrar studentmössan till att bibehålla upplevelsen av studentdagen.

2.2.6 ANALYS

I detta avsnitt besvaras "Hur realiseras studentdagens ritualiserade kultur under pandemin?". Vi utgår ifrån det ovan identifierade rituella scriptet för studentdagen och redogör för hur det påverkas av pandemin samt analyserar hur studentdagens ritualiserade kultur realiseras under pandemin.

Sammanfattningsvis konstateras att studentdagens ritualiserade kultur realiseras under pandemin genom att det rituella scriptet anpassas till situationen. Utifrån Goffmans (2014) dramaturgiska perspektiv och begrepp tolkar vi att informanternas och respondenternas anpassningar är ett sätt att fortsätta att framföra studentdagens ram. Som tidigare konstaterat i (avsnitt 2.1.6 Analys) betecknas champagnefrukosten av studenterna, vilken under pandemin fortsatte att genomföras i klassen med hänsyn till de då rådande restriktionerna. Ursprunget betecknas av åskådare och plakat, denna inramning påverkades på så vis att antalet åskådare begränsades. Däremot hade både Isabelle och Evelina plakat under sitt utspring. Som tidigare nämnt kan plakatets syfte vara ett sätt för föräldrarna att hitta deras barn, men under pandemin kan plakatets syfte istället tolkas vara en del av utspringets inramning och på så vis höra till sammanhanget. Studentflaket betecknas av studenter, åskådare och flak, denna inramning blev till följd av pandemin kraftigt påverkad i sitt utförande; för vissa blev detta inslag helt inställt medan andra fick ta till kreativa lösningar för att kunna genomföra något liknande framträdande. Exempel på sådana kreativa lösningar är bland annat att cykla, promenera och att åka cabriolet genom staden det vill säga någon form av resa. Studentmottagningen betecknas av studenten, gäster, gåvor, mat och dryck. Även detta framträdande kan konstateras bli anpassat till följd av pandemin med ett färre antal gäster. Däremot nämner respondenter hur studentmottagningen kan komma att helt utebli under studentdagen, när de besvarar ISOF:s frågelista "Studenten" (DAGF02159) under våren år 2020. Det sista framträdandet i det rituella scriptet är studentfesten, vilken betecknas av studenter. Detta framträdande anpassades genom att studenter anordnade privata tillställningar istället för att gå på nattklubb. Framträdandena betecknas även av studentmössa och studentkläder, vilka är beteckningar som konstateras vara oförändrade under pandemin. Avslutningsvis konstateras att dessa beteckningar sammantaget är sätt att fortsätta att framföra ramen, vilken alltså anpassas för att kunna genomföra studentdagens rituella script.

2.3 UPPLEVELSEN AV REALISERANDET

I detta avsnitt besvaras "Hur upplevs detta realiserande under pandemin?". Vi redogör för och analyserar informanterna Klara, Isabelle och Evelinas upplevelser av realiserandet av studentdagens ritualiserade kultur.

Under intervjun med Klara berättar hon att vad man kan ta med sig från studentfirandet under pandemin är att det finns möjligheter från skolans sida att fixa och göra lösningar för att få till ett studentfirande: "[J]ag tror att alla har insett att [...] det går att fixa väldigt mycket. Vi fixar och trixar och... aa, det går att få till såna [sic!] här stora förändringar och det behöver inte bli pannkaka av allt. Det får man ändå ta med sig, att alla vi [...] inom skolans värld hjälps åt och så går det.". Hon fortsätter: "Ja, men just att hela studentdagen, den var väl hyfsad lik. Alla delar fanns ju, men lite annorlunda.". Tidigare under intervjun berättar hon om studenternas upplevelse av studentdagen; att dagen blev så bra den kunde bli:

[N]är vi utvärderade det så tyckte ju eleverna att det var fint ändå liksom, dom tyckte ju att det blev så bra det kunde bli. Det var ju en himla... logistik med att folk inte skulle träffas och att det var si och så många per bil och bla-bla... eh, så att dom som kom efter det sen, treorna 2021, dom visste ju hur det hade gått till... att det blev nått liksom. (Klara)

Isabelle upplevde också att det, trots pandemin, blev ett så bra studentdagsfirande som det kunde bli. Tiden fram till studenten var jobbig:

Alla pratade ju på samma sätt och försökte hålla gnistan uppe men... alla [...] tyckte väl att det var lite hopplöst för dom visste inte riktigt hur ehm... ah men hur man skulle göra det på bästa sätt. [...] Så det var väl mycket sånt vi diskuterade. Hur vi skulle försöka ändå... fixa så att det blev bra för alla. (Isabelle)

I likhet med Isabelle berättar Klara hur studenterna som hon hade kontakt med upplevde tiden innan studentdagen som jobbig:

Ja det var fruktansvärt alltså... [...] [E]n tid när dom egentligen skulle ha alla dom här festerna och det byggs upp... så blev det ju bara mörkt liksom, det blev jättejobbigt för dom faktiskt. Och då handlar det ju mer om... hur och om vi ens får träffas och ha nån avslutning; vad blir det för avslutning? Och dom var väldigt... dom mådde inte bra. (Klara)

Senare under intervjun berättar Isabelle att hon tycker att studentdagen blev så bra den kunde bli med de anpassningar som gjordes. Hon berättar även hur förväntningarna förändrades med tiden:

[O]m man jämför med dom förväntningar man hade innan pandemin så var den ju inte bra. Men om man jämför med dom förväntningarna som man byggde upp i takt med att pandemin blev värre [...] så var dom väldigt bra. [...] [J]ag tycker ändå att våra lärare och skolan hade ändå

[sic!] gjort så gott dom kunde. Och verkligen försökt göra det speciellt för oss och [...] vi var ändå på ett bra humör och alla tyckte att det skulle va jättekul ändå. Så det blev väldigt bra i slutändan ändå. (Isabelle)

Även Evelina talar om betydelsen av förväntningar. I likhet med Klara nämner hon hur 2020 års studentdag påverkade hennes förväntningar på dagen:

[E]ftersom jag var med under min kusins student när hon tog studenten så var den ju likadan. [...] Så att jag hade ju... inga HÖGA förväntningar. [...] [D]et får bli som det blir bara. [...] Bara det blir [...] ett utspring och en student så är jag nöjd. [...] Så det var det enda jag tänkte det får bli som det blir men bara det blir nånting. (Evelina)

Studentdagen som helhet upplevs realiserad med olika anpassningar av dagens delmoment. Informanterna ger även uttryck för att förväntningarna inför studentdagen förändrades under pandemin.

2.3.1 UTSPRINGET

Som tidigare konstaterat (avsnitt 2.2.6 Analys) var utspringet ett av studentdagens alla delmoment som anpassades. Evelina berättar att det endast fick närvara två anhöriga under utspringet. Hon berättar om hur hon upplevde utspringet och jämför med tidigare år samt påpekar betydelsen av antalet åskådare:

För att när man [har] kollat på andra studenter när det inte varit pandemi [...] så har det sett så himla roligt [ut] och [...] det hade nog blivit mer INLEVELSE i det tror jag. [...] Nu var det liksom, det stod lite folk och jag springer ut men det kändes inte som det. [...] Det kändes som student, men inte som att man sprang UT för när man har sett på andra är det ju MASSVIS med folk och liksom det är mer... hypad typ. [...] Det är mer. Ah. Det är mer folk och mer häftigt [sic!] typ. (Evelina)

Även under Isabelles utspring fick endast två anhöriga närvara under utspringet. I likhet med Evelina saknade hon att springa ut till ett folkhav: “[O]ch sen just det här att man fick springa ut till ett stort folkhav av människor det missade man ju också, eftersom det bara var... två anhöriga då.”. På frågan hur det kändes svarar hon: “Tomt. [...] Väldigt tomt. För det var en jättestor yta och sen så var det bara två per människa då. [...] Så det var väldigt tomt, säger Isabelle och skrattar. [...] Det kändes lite konstigt.”. Däremot förklarar Klara att hon upplevde att huvudsaken för studenterna var att springa ut, trots ett begränsat antal åskådare:

[D]om har ju sprungit ut till massa folk och nu var det [en] väldigt mycket mindre folksamling

då men det var ju [...] ändå folk liksom... och huvudsaken för dom var ju att få SPRINGA UT, dom ville springa ut och göra den grejen. [...] Även om det var... färre på plats liksom. (Klara)

Det anpassade utspringet som delmoment upplevs av både Isabelle och Evelina som delvis realiserat på grund av det begränsade antalet åskådare, till skillnad från Klara som upplevde att själva utspringet var huvudsaken med delmomentet.

2.3.2 STUDENTFLAKET

Som tidigare konstaterat (avsnitt 2.2.6 Analys) var även studentflaket ett av studentdagens alla delmoment som anpassades. Isabelle berättar att hon kommer ihåg när studentflaken förbjöds:

[M]an kände sig lite nedtryckt. [...] För det kändes [...] som att dom... inte hade riktigt [sic!] en anledning och [sic!] förbjuda flaken [...] för att det kunde... fixas på ett... bra sätt utan att det skulle va nån [sic!] risk för smittspridning. [...] Så det kändes lite som att dom bara tog bort det bara för att. [...] Så man hade ju vart [sic!] väldigt så här ändå förstående med allt som hände men just när dom gjorde det då trodde jag att alla tappade lite hoppet. (Isabelle)

Senare under intervjun berättar Isabelle att hon tyckte att det var tråkigt att inte få åka flak: “Det skulle jag nog säga var det allra tråkigaste på hela dan [sic!]. [...] För det är verkligen en sån [sic!] sak som bara händer en gång i livet liksom. Ehm, så det var väldigt tråkigt.”. Hon tycker att studenten blev så bra som den kunde bli, men upplever att hon kanske har gått miste om något:

[O]m jag tittar tillbaka på det så tycker jag ändå det var bra. [...] Det var så bra det kunde bli. [...] Men eh så fort när man läser nu om eh att dom har öppnat upp för flaken igen för detta året [sic!]. [...] Då blir man ju lite ledsen. [...] För att ah men det känns som att man har gått miste om nånting. (Isabelle)

Som tidigare nämnt promenerade Evelina genom stan med ett par vänner efter utspringet. Hon berättar att det inte var så roligt, men att det hade varit roligare om det var fler åskådare på plats: “[A]tt gå igenom stan hade ju blivit [...] roligare för då hade det ändå stått människor DÄR och kollat och... det hade blivit mer asså [sic!] fest på nån annan [...] nivå liksom.”.

Upplevelsen av det anpassade delmomentet beskrivs av Isabelle som det tråkigaste att missa under studentdagen. Evelina poängterar vikten av åskådare under delmomentet.

2.3.3 CHAMPAGNEFRUKOSTEN, STUDENTMOTTAGNINGEN OCH STUDENTFESTEN

Varken Isabelle eller Evelina nämner hur de upplevde champagnefrukosten eller studentmottagningen under sin studentdag, utöver att de genomförde delmomenten under dagen. Isabelle talar heller inte om sin upplevelse av studentfesten. Evelina var hemma under kvällen, men av andra anledningar än pandemin.

2.3.4 ANALYS

I detta sista avsnitt besvaras “Hur upplevs detta realiserande under pandemin?” där vi redogör för och analyserar informanternas och respondenternas upplevelser av realiserandet av studentdagens ritualiserade kultur.

Sammanfattningsvis konstateras att realiseringen av studentdagens ritualiserade kultur under pandemin upplevs vara realiserad som helhet, men utifrån olika förväntningar och anpassningar. Däremot upplevs det anpassade utspringet och studentflaket som delvis realiserat.

Utifrån Goffmans (2014) dramaturgiska perspektiv och begrepp tolkar vi att denna delvisa realisering av framträdandena beror på avsaknaden av åskådare som inramning, eftersom inramningen av åskådare är en stor del av betecknandet av de båda framträdandena. I Boyer och Liénards (2020, s. 1-2) redogörelse av “[...] the normative scripting of actions [...]” exemplifierar de bland annat hur en Bar-Mitzva kan uppfattas som fel om den skulle genomföras utan andra människor närvarande. På samma sätt förstår vi avsaknaden av åskådare under en studentdag.

Som tidigare nämnt framkommer inte Isabelle eller Evelinas upplevelser av champagnefrukosten eller studentmottagningen. Isabelle berättar heller inte om sin upplevelse av studentfesten. Utifrån Goffmans (2014) dramaturgiska perspektiv och begrepp konstaterade vi att studentmottagningen betecknas av studenten, gäster, gåvor, mat och dryck samt att studentfester betecknas av studenter samtidigt som de betecknas av studentmössa och studentkläder som uppträdande. Vi konstaterade även att dessa framträdanden av informanterna genomfördes samt anpassades med ett färre antal gäster respektive privata tillställningar (avsnitt 2.2.6 Analys). Till skillnad från utspringet och studentflaket kan dessa andra tre framträdanden tolkas vara genomförda med anpassningar som upplevdes vara tillräckligt betecknande för informanterna.

3. SLUTDISKUSSION

3.1 SLUTSATSER

Syftet med undersökningen var att förstå hur pandemins effekter påverkar studentdagens ritualiserade kultur. Vi har undersökt dess kännetecken, realisering under pandemin och upplevelsen av detta. Undersökningen har resulterat i följande slutsatser:

- Studentdagens ritualiserade kultur kännetecknas av ett händelseförlopp av champagnefrukost, utspring, studentflak, studentmottagning, studentfest och olika attribut så som studentmössor och studentkläder, vilket vi har diskuterat som en ram och ett rituellt script för studentdagen. Dessa framträdanden betecknas av inramningar och uppträdanden (Goffman 2014, s. 28-30), exempelvis plakat och åskådare under utspringet.
- Studentdagens ritualiserade kultur realiseras under pandemin genom att det rituella scriptet anpassas till situationen med hjälp av inramningar och uppträdanden, exempelvis plakat och ett mindre antal åskådare vid utspringet.
- Studentdagens ritualiserade kultur under pandemin upplevs vara realiserad som helhet, men utifrån olika förväntningar och anpassningar. Delmoment som däremot inte upplevs realiseras som helhet är framträdanden som betecknas av åskådare som inramning, exempelvis utspringet. En Bar-Mitzva kan uppfattas som fel om den skulle genomföras utan andra människor närvarande (Boyer & Liénard 2020, s. 2). På samma sätt förstår vi avsaknaden av åskådare under en studentdag.

Vad som förvånade oss under arbetet med undersökningen var att trots ett anpassat studentdagsfirande upplevde informanterna Klara, Isabelle och Evelina studenten som helhet genomförd. Vår utgångspunkt för undersökningen var bland annat en tanke om att pandemin har påverkat livsvillkor och livets stora händelser, på så sätt att man har gått miste om förväntade upplevelser. I jämförelse med Boyer och Liénards (2020) exempel med Bar-Mitzva skulle detsamma kunna gälla för studentdagen, men vårt resultat visar på att det för vår undersökning snarare handlar om delmoment än helheten som kan uppfattas som fel.

Med undersökningen vill vi bidra med kunskap om varför ritualen utövas under pandemin. Som tidigare nämnt (avsnitt 1.7.1 Cultural attraction theory) förklarar Boyer och

Liénard att sammanhang är “scripted” (2020, s. 2) på så vis att människor har föreställningar av sammanhang och att dessa ibland kan ha beteckningar, vilket medför förväntningar på att det förekommer en viss dramaturgi av sammanhanget och som vidare förväntas återfinnas i mer eller mindre liknande form hos andra. Detta härleder Boyer och Liénard till ett naturligt förhållningssätt, förmågor, hos människan i att “sustain coordination”.

Vi tolkar detta förhållningssätt hos människan som en förklaring till varför studenten som ritual utövas trots pandemins effekter; att studentdagen genomförs trots en avsaknad av åskådare som inramning under dagen.

Ett betydelsefullt verk för undersökningen är Kleins (1995) antologi *Gatan är vår! Ritualer på offentliga platser*. Som tidigare nämnt (avsnitt 1.6.1 Ritualer) redogör Klein (1995, s. 14-20) för kännetecknen hos de ritualer som utspelar sig på offentliga platser; utifrån dessa kännetecknen har vi främst identifierat delmoment, rolltagare inför publik och betydelsen av att medverkande vill visa upp och representera sig inför publik. Enligt Klein kännetecknas ritualerna även av att de utgörs av bestämda förlopp; bland annat innefattar ritualer ofta “symboliska resor” (1995, s. 19) som däremot inte behöver vara förutbestämda, vilket Klein exemplifierar med studenternas resa hem under studentdagen. Vi har kunnat identifiera studentflaket som ett delmoment under dagen, vilket kan tolkas vara en ytterligare form av “symbolisk resa” för att koppla an till den tidigare forskningen av Klein.

3.2 VIDARE FORSKNING

Om det hade funnits mer tid och utrymme, samt att uppsatsarbetet legat annorlunda i tid, hade en observation av en studentdag varit spännande att genomföra. Vi förutsätter att en observation skulle kunna komplettera identifieringen av studentdagens kännetecken, exempelvis det Klein benämner som “*stämmning*” (1995, s. 17).

Under vårt arbete med undersökningen har vi gjort avgränsningar, främst gällande inhämtningen och hanteringen av materialet. Vi vill därför poängtera att de slutsatser som görs är baserade på dessa förutsättningar. Undersökningen hade med fördel kunnat utgå ifrån och analysera fler intervjuer, respondentsvar samt foto- och videomaterial.

En aspekt som är väsentlig att lyfta fram i materialet, men som däremot ligger utanför vårt syfte med undersökningen är frågor rörande psykisk ohälsa. Under vår läsning av ISOF:s frågelista “Studenten” (DAGF02159) från år 2020 har vi kunnat notera att flertalet respondenter ger uttryck för att ha mått dåligt under sin sista tid inför studentdagen år 2020.

Den tidigare forskningen av Ali (2021) och Frei-Landau (2020) är verk som belyser psykisk ohälsa kopplat till rituella och religiösa praktiker under pandemin. Ett förslag på eventuell vidare forskning skulle därför kunna vara att fördjupa kunskapen om 2020 år gymnasiestudenters psykiska hälsa i förhållande till deras studietid och studentdag under pandemin.

4. KÄLLOR, MATERIAL OCH LITTERATURLISTA

4.1 OTRYCKTA KÄLLOR

4.1.1 INTERVJUER

Alma, student år 2022, 3 februari 2022, intervjun finns i författarnas ägo.

Evelina, student år 2021, 9 februari 2022, intervjun finns i författarnas ägo.

Isabelle, student år 2020, 10 februari 2022, intervjun finns i författarnas ägo.

Klara, gymnasielärare, 16 februari 2022, intervjun finns i författarnas ägo.

4.1.2 FRÅGELISTOR/FRÅGELISTSVAR AV INSTITUTET FÖR SPRÅK OCH FOLKMINNEN

Skolavslutningar då och nu, DAG27. (2013). Institutet för språk och folkminnen, Göteborg.

Student, DAGF01902. (2012). Institutet för språk och folkminnen, Göteborg.

Student, DAGF02159. (2020). Institutet för språk och folkminnen, Göteborg.

4.1.3 INTERNETKÄLLOR

Encyclopedia Britannica. (2020). Bar mitzvah. *Britannica*. Hämtad 2022-03-15 från

<https://www.britannica.com/topic/Bar-Mitzvah>

Englund, Karl David. (2019-06-05). Flakgung, glädjetjut och konfetti – så firade studenterna i Västerås. *SVT Nyheter Västmanland*. Hämtad 2022-02-15

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vastmanland/nu-intar-studenterna-vasteras>

Folkhälsomyndigheten. (u.å.-a). *När hände vad under covid-19-pandemin*. Hämtad 2022-02-16 från

<https://www.arcgis.com/apps/dashboards/664ee17494c74ad4b7eac3994ed69d09>

Folkhälsomyndigheten. (2020a). *Nya allmänna råd: Håll avstånd och ta personligt*

ansvar. Hämtad 2022-02-16 från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/april/nya-allmanna-rad-hall-avstand-och-ta-personligt-ansvar/>

Folkhälsomyndigheten. (2020b). *Studentfirandet blir småskaligt i år*. Hämtad 2022-

02-16 från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och->

[press/nyhetsarkiv/2020/april/studentfirandet-blir-smaskaligt-i-ar/](https://www.isof.se/press/nyhetsarkiv/2020/april/studentfirandet-blir-smaskaligt-i-ar/)

Institutet för språk och folkminnen. (2021-04-16). *Projektet Skolavslutningar då och nu*.

Hämtad 2022-01-04 från [https://www.isof.se/lar-dig-](https://www.isof.se/lar-dig-mer/forskning/projekt/projektarkiv/projektet-skolavslutningar-da-och-nu)

[mer/forskning/projekt/projektarkiv/projektet-skolavslutningar-da-och-nu](https://www.isof.se/lar-dig-mer/forskning/projekt/projektarkiv/projektet-skolavslutningar-da-och-nu)

Regeringskansliet. (2022-03-03). *Regeringen föreslår att covid-19 inte längre ska klassas som samhällsfarlig sjukdom*. Hämtad 2022-03-03 från

<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2022/03/regeringen-foreslar-att-covid-19-inte-langre-ska-klassas-som-samhallsfarlig-sjukdom/>

Korsgren, Minna. (2020-06-05). *SVT på plats – studentutspring med avstånd*. SVT Nyheter

Helsingborg. [https://www.svt.se/nyheter/lokalt/helsingborg/speciellt-](https://www.svt.se/nyheter/lokalt/helsingborg/speciellt-studentutspring-med-avstand)

[studentutspring-med-avstand](https://www.svt.se/nyheter/lokalt/helsingborg/speciellt-studentutspring-med-avstand)

Dan Sperber. (2022). Edge.org. Hämtad 2022-02-27 från

https://www.edge.org/memberbio/dan_sperber

Nationalencyklopedin. (u.å.). Pandemi. I Nationalencyklopedin. Hämtad 2022-02-08 från

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/pandemi>

Persson, Daniel. (2020-05-05). Sluta gnäll på studenterna – rädda ritualen. *Dagens Samhälle*.

Hämtad 2022-01-05 från

<https://www.dagensamhalle.se/opinion/gastkronika/sluta-gnall-pa-studenterna-radda-ritualen/>

World Health Organization. (2022-02-01). *Weekly epidemiological update on COVID-*

19 - 1 February 2022. Hämtad 2022-02-08 från

<https://www.who.int/publications/m/item/weekly-epidemiological-update-on-covid-19---1-february-2022>

4.2 TRYCKTA KÄLLOR

Ali, Inayat. (2021). From Normal to Viral Body: Death Rituals During Ordinary and

Extraordinary Covidian Times in Pakistan. *Frontiers in Sociology*, 5(619913),

1–7. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2020.619913>

Blehr, Barbro. (1995). "...Og føler intenst et eller annet." 17 maj i Stockholm ur en deltagares

perspektiv. I: Klein, B. (red.), *Gatan är vår! Ritualer på offentliga platser* (s.

107–133). Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Boyer, Pascal, & Liénard, Pierre. (2020). Ingredients of ‘rituals’ and their cognitive

- underpinnings. *Philosophical Transactions. Biological Sciences*, 375(1805), 1–6. <https://doi.org/10.1098/rstb.2019.0439>
- Daun, Åke. (1981). Studentexamensseder. Om upplevelsers handlingsuttryck. *RIG*, 1981(1), 7–16.
- Ehn, Billy, & Löfgren, Orvar. (2012). *Kulturanalytiska verktyg*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Engman, Jonas. (1995). Socialdemokratisk första maj i Stockholm. Att fira politisk tillhörighet. I: Klein, B. (red.), *Gatan är vår! Ritualer på offentliga platser* (s. 70–106). Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Folkhälsomyndigheten. (u.å.-b). *När hände vad under covid-19-pandemin*
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/a058cccd25894dc1b2ad798d0d421ac7/tidslinjen-som-pdf-dec19-jun20.pdf>
- Frei-Landau, Rivi. (2020). “When the Going Gets Tough, the Tough Get – Creative”: Israeli Jewish Religious Leaders Find Religiously Innovative Ways to Preserve Community Members’ Sense of Belonging and Resilience During the COVID-19 Pandemic. *Psychological Trauma*, 12(S1), 258–260.
<https://doi.org/10.1037/tra0000822>
- Fägerborg, Eva. (2011). Intervjuer. I: Kaijser, L. & Öhlander, M. (red.), *Etnologiskt fältarbete* (s. 85–112). Lund: Studentlitteratur AB.
- Goffman, Erving. (2014). *Jaget och maskerna – En studie i vardagslivets dramatik* (6 uppl.). Lund: Studentlitteratur AB.
- Hörnfeldt, Helena. (2011). Fältarbete och skriftliga källor. I: Kaijser, L. & Öhlander, M. (red.), *Etnologiskt fältarbete* (s. 235–264). Lund: Studentlitteratur AB.
- Klein, Barbro. (red.). (1995). *Gatan är vår! Ritualer på offentliga platser*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Kvarnlöf, Linda. (2021). ”Bara framtiden kan visa om vi gör det här rätt” - Att göra vardag av den svenska strategin. *Sociologisk Forskning*, 58(1-2), 133–152.
<https://doi.org/10.37062/sf.58.22105>
- Lundström, Anna. (1995). “Vi äger gatorna i kväll!” Om hyllandet av Karl XII i Stockholm den 30 november 1991. I: Klein, B. (red.), *Gatan är vår! Ritualer på offentliga platser* (s. 134–161). Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Pettersson, Olof. (2010). *Studentexamen*. Pocketbiblioteket nr 44. Stockholm: SNS Förlag.
- Rennstam, Jens., & Wästerfors, David. (2015). *Från stoff till studie – Om analysarbete i*

kvalitativ forskning. Lund: Studentlitteratur AB.

Scott-Philips, Thom., Blincke, Stefaan., & Heintz, Christophe. (2018). Four misunderstandings about cultural attraction. *Evolutionary Anthropology*, 27(4), 162-173.

<https://doi.org/10.1002/evan.21716>

Sohl, Lena. & Wennerhag, Magnus. (2021). Redaktörerna har ordet. *Sociologisk Forskning*, 58(1-2), 3–4. <https://doi.org/10.37062/sf.58.23215>

SFS 2010:800. *Skollag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Kozlowski, Lynn T., Kiviniemi, Marc T. & Ram, Pavani Kalluri (2010). Easier Said Than Done: Behavioral Conflicts in Following Social-Distancing Recommendations for Influenza Prevention. *Public Health Reports*, 125(6), 789–792.

<https://www.jstor.org/stable/41434844>

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

https://www.vr.se/download/18.68c009f71769c7698a41df/1610103120390/Forskningsetiska_principer_VR_2002.pdf

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*.

https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/Godforskningssed_VR_2017.pdf

Wasshede, Cathrin & Björk, Sofia. (2021). Avsked i coronatider - Att ta farväl av döende nära anhöriga i tider av restriktioner. *Sociologisk forskning*, 58(1-2), 153–176.

<https://doi.org/10.37062/sf.58.22264>

Öhlander, Magnus. (2011). Utgångspunkter. I: Kaijser, L. & Öhlander, M. (red.), *Etnologiskt fältarbete* (s. 11–35). Lund: Studentlitteratur AB.

4.3 BILAGOR

4.3.1 BILAGA 1. INTERVJUGUIDE (STUDENT ÅR 2020)

Inledande frågor:

- Berätta lite om dig själv, vilket år började du gymnasiet och vilket program läste du?
 - Vilket år tog du studenten?
- Hur beskriver du studentdagen för någon som inte vet vad den innebär?
 - Vad ska man göra under studentdagen?
 - Varför är x viktigt att göra under studentdagen?
- Vad är det som är så speciellt med studentexamen i jämförelse med tidigare skolavslutningar?
- Vad tycker du att studenten symboliserar i livet?
- Vilken betydelse har studenten för dig?
 - Varför är studenten viktig för dig?
 - Vilken är den viktigaste komponenten i studentdagen för dig?
 - Varför är x viktigast i studentdagen?
 - Vad finns det för andra viktiga komponenter för att det ska bli en studentdag?
- Berätta om din studentmössa...
 - Hur ser den ut?
 - Hade ni något tema i klassen? Ex. att det skulle stå något särskilt på allas mössor, eller var det fritt?
 - Är studentmössan viktig i sammanhanget? Varför?
- Hade du plakat?
 - Är plakatet viktigt? Varför?

Inför studentdagen:

- Berätta om höstterminstarten, vilka förväntningar hade du inför det sista året i gymnasiet?
 - Hur var stämningen i klassen året inför studenten?
 - Skiljde sig det tredje och sista året från de två andra på något sätt? Hur?
 - Gjorde ni mer eller mindre aktiviteter ihop som grupp?
 - Hur känns det?

- Vilka förväntningar hade du inför studentdagen?
- Hur gick tankarna kring studenten under vårterminen 2020 när pandemin bröt ut?
 - Ex. skulle pandemin fortsätta? Försvinna?
- Vilken planering inför studentdagen gjordes i klassen?
 - Ex. transport...
 - Vilka val gjorde ni under er planering?
 - Varför gjorde ni de val ni gjorde?
 - Vad fick ni kompromissa om, men som ni hade gjort om det inte var pandemi?
Ex. flak...
 - Hur kändes det att behöva kompromissa?
- Hur kommunicerar ni om studenten?
 - I vilka kanaler?
 - Vad pratar man om?
- Vilken planering gjordes inför studentmottagningen?
 - Ex. antal gäster, plats, mat...
 - Vilka val gjorde ni under er planering?
 - Varför gjorde ni de val ni gjorde?
- Hur kändes det att planera inför studentdagen?
 - Vad kändes...
 - Varför kändes det...
- Vilket var det värsta scenario som kunde hända?

Under studentdagen:

- Berätta om din studentdag.
 - Vad gjorde du/vad gjorde du inte (under studentdagen)?
 - Vad hände/vad hände inte (under studentdagen)?
 - Känslor? Berätta om hur det kändes att/när...
- Hur förhöll ni er till restriktionerna under studentdagen?
 - Var det någon restriktion som ni tummade på?

Efter studentdagen:

- Utifrån de förväntningar du hade av studentdagen, hur var den? Hur kändes den?

- Utifrån planeringen och valen du/ni gjorde kring studentdagen, hur blev det tycker du?
Hur kändes det?
- Hur känner du idag kring din student?
- Vad gör du idag, såhär nästan två år efter din student?
- Hur ser du på framtiden, vad är dina framtidsplaner?

Avslutande frågor:

- Är det något som du vill tillägga som vi ännu inte har pratat om?

4.3.2 BILAGA 2. INTERVJUGUIDE (STUDENT ÅR 2021)

Inledande frågor:

- Berätta lite om dig själv, vilket år började du gymnasiet och vilket program läste du?
 - Vilket år tog du studenten?
- Hur beskriver du studentdagen för någon som inte vet vad den innebär?
 - Vad ska man göra under studentdagen?
 - Varför är x viktigt att göra under studentdagen?
- Vad är det som är så speciellt med studentexamen i jämförelse med tidigare skolavslutningar?
- Vad tycker du att studenten symboliserar i livet?
- Vilken betydelse har studenten för dig?
 - Varför är studenten viktig för dig?
 - Vilken är den viktigaste komponenten i studentdagen för dig?
 - Varför är x viktigast i studentdagen?
 - Vad finns det för andra viktiga komponenter för att det ska bli en studentdag?
- Berätta om din studentmössa...
 - Hur ser den ut?
 - Hade ni något tema i klassen? Ex. att det skulle stå något särskilt på allas mössor, eller var det fritt?
 - Är studentmössan viktig i sammanhanget? Varför?
- Hade du plakat?
 - Är plakatet viktigt? Varför?

Inför studentdagen:

- Berätta om höstterminstarten, vilka förväntningar hade du inför det sista året i gymnasiet?
- Hur var stämningen i klassen året inför studenten?
 - Skiljde sig det tredje och sista året från de två andra på något sätt? Hur?
 - Gjorde ni mer eller mindre aktiviteter ihop som grupp?
 - Hur känns det?
- Vilka förväntningar hade du inför studentdagen?

- Hur gick tankarna kring studenten i förhållande till pandemin?
 - Ex. skulle pandemin fortsätta? Försvinna?
- Vilken planering inför studentdagen gjordes i klassen?
 - Ex. transport...
 - Vilka val gjorde ni under er planering?
 - Varför gjorde ni de val ni gjorde?
 - Vad fick ni kompromissa om, men som ni hade gjort om det inte var pandemi?
Ex. flak...
 - Hur kändes det att behöva kompromissa?
- Hur kommunicerar ni om studenten?
 - I vilka kanaler?
 - Vad pratar man om?
- Vilken planering gjordes inför studentmottagningen?
 - Ex. antal gäster, plats, mat...
 - Vilka val gjorde ni under er planering?
 - Varför gjorde ni de val ni gjorde?
- Vilket var det värsta scenario som kunde hända?
- Hur kändes det att planera inför studentdagen?
 - Vad kändes...
 - Varför kändes det...

Under studentdagen:

- Berätta om din studentdag.
 - Vad gjorde du/vad gjorde du inte (under studentdagen)?
 - Vad hände/vad hände inte (under studentdagen)?
 - Känslor? Berätta om hur det kändes att/när...
- Hur förhöll ni er till restriktionerna under studentdagen?
 - Var det någon restriktion som ni tummade på?

Efter studentdagen:

- Utifrån de förväntningar du hade av studentdagen, hur var den? Hur kändes den?
- Utifrån planeringen och valen du/ni gjorde kring studentdagen, hur blev det tycker du?

Hur kändes det?

- Hur känner du idag kring din student?
- Vad gör du idag, såhär nästan ett år efter din student?
- Hur ser du på framtiden, vad är dina framtidsplaner?

Avslutande frågor:

- Är det något som du vill tillägga som vi ännu inte har pratat om?

4.3.3 BILAGA 3. INTERVJUGUIDE (STUDENT ÅR 2022)

Inledande frågor:

- Berätta lite om dig själv, vilket år började du gymnasiet och vilket program läser du?
- Hur beskriver du studentdagen för någon som inte vet vad den innebär?
 - Vad ska man göra under studentdagen?
 - Varför är x viktigt att göra?
- Vad är det som är så speciellt med studentexamen i jämförelse med tidigare skolavslutningar?
- Vad tycker du att studenten symboliserar i livet?
- Vilken betydelse har studenten för dig?
 - Varför är studenten viktig för dig?
 - Vilken är den viktigaste komponenten i studentdagen för dig?
 - Varför är x viktigast i studentdagen?
 - Vad finns det för andra viktiga komponenter för att det ska bli en studentdag?
- Har du beställt studentmössa än?
 - Hur ser den ut?
 - Har ni något tema i klassen? Ex. att det ska stå något särskilt på allas mössor, eller är det fritt?
 - Är studentmössan viktig i sammanhanget? Varför?
- Ska du ha plakat?
 - Är plakatet viktigt? Varför?

Inför studentdagen:

- Vilka förväntningar hade du inför det sista året i gymnasiet när du började höstterminen?
 - Vilka förhoppningar har du för de sista månaderna innan studenten?
- Hur upplever du stämningen i klassen så här året inför studenten?
 - Skiljer sig det tredje och sista året från de två andra på något sätt? Hur?
 - Gör ni mer eller mindre aktiviteter ihop som grupp?
 - Hur känns det?
- Vilka förväntningar har du på studentdagen?

- Hur går tankarna kring studenten i förhållande till pandemin?
 - Ex. ska pandemin fortsätta? Försvinna?
- Vilken planering inför studentdagen görs i klassen?
 - Ex. transport...
 - Vilka val gör ni under er planering?
 - Varför gör ni de val ni gör?
 - Vad har ni fått kompromissa om, men som ni hade gjort om det inte var pandemi? Ex. flak...
 - Hur känns det att behöva kompromissa?
- Hur kommunicerar ni om studenten?
 - I vilka kanaler?
 - Vad pratar man om?
- Vilken planering görs inför studentmottagningen?
 - Ex. antal gäster, plats, mat...
 - Vilka val gör ni under er planering?
 - Varför gör ni de val ni gör?
- Hur går diskussionerna kring restriktionerna?
- Hur känns det att planera inför studentdagen?
 - Vad känns...
 - Varför känns det...
- Vilket är det värsta scenario som kan hända?

Avslutande frågor:

- Hur ser du på framtiden, vad är dina framtidsplaner?
- Är det något som du vill tillägga som vi ännu inte har pratat om?

4.3.4 BILAGA 4. INTERVJUGUIDE (GYMNASIELÄRARE)

Inledande frågor:

- Berätta lite om dig själv, när började du arbeta som gymnasielärare och vilket ämne?
- Hur beskriver du som lärare studentdagen för någon som inte vet vad den innebär?
 - Vad ska man göra under studentdagen?
 - Varför är x viktigt att göra under studentdagen?
- Vad är det som är så speciellt med studentexamen i jämförelse med tidigare skolavslutningar?
- Vad tycker du att studenten symboliserar i livet?

Inför studentdagen:

- Berätta om höstterminstarten 2019, vilka förväntningar hade de elever i årskur 3 som du hade kontakt med inför det sista året i gymnasiet?
 - Hur skiljer sig detta i jämförelse med tidigare år, innan pandemin?
- Hur gick tankarna bland eleverna kring studenten under vårterminen 2020 när pandemin bröt ut?
 - Ex. skulle pandemin fortsätta? Försvinna?
- Under pandemiåren som gått nu, hur har förväntningarna hos de nya treorna under höstterminstarten 2020 och 2021 varit inför sitt studentår?
- Har du varit delaktig i planering av studentdagar under din som lärare?
 - Om ja, vilken roll har du haft i planeringen inom klassen inför studentdagar?
 - Hur kändes det att planera inför studentdagen?
 - Vad kändes...
 - Varför kändes det...
 - Om nej, vilka har planerat inför studentdagarna?
- Har du varit delaktig i planering av studentdagar under pandemiåren?
 - Om ja, vilken roll har du haft i planering inom klassen inför studentdagar?
- Vilka val gjorde ni under er planering?
- Varför gjorde ni de val ni gjorde?
- Vad fick ni kompromissa om, men som ni hade gjort om det inte var pandemi?
- Hur kändes det att behöva kompromissa?

- Hur kändes det att planera inför studentdagen?
 - Vad kändes...
 - Varför kändes det...
- Om nej, vilka har planerat inför studentdagarna?
- Vilket var det värsta scenario som kunde hända?

Under studentdagen:

- Har du deltagit under studentdagar innan pandemin?
 - Berätta hur det var.
 - Berätta hur en vanlig studentdag är.
- Deltog du under någon av studentdagarna under de två pandemiåren?
 - Berätta om hur det var.
 - Förväntningar vs verklighet
 - Upplevelse av planering/val
 - Hur var det i jämförelse med en studentdag innan pandemiåren?
 - Stämning hos studenter
- Hur förhöll ni er till restriktionerna under studentdagen?
 - Var det någon restriktion som det tummades på?

Avslutande frågor:

- Är det något som du vill tillägga som vi ännu inte har pratat om?

